

ÖREBRO UNIVERSITET

Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete

Socialt arbete

Examensarbete

Kandidatnivå, 15 högskolepoäng

VT 2021

“Man måste tänka säkerhet hela, hela tiden”

- en kvalitativ studie om socialarbetares upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck

Handledare:
Anna-Karin Larsson

Författare:
Agnes Alsdal &
Zin Kardas

“MAN MÅSTE TÄNKA SÄKERHET HELA, HELA TIDEN”

Agnes Alsdal och Zin Kardas

Örebro universitet

Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete

Socialt arbete

Examensarbete på kandidatnivå, 15 högskolepoäng

VT 2021

Sammanfattning

Denna studie har haft som utgångspunkt att skapa en förståelse för vissa enskilda socialarbetares upplevelser av arbete med hedersrelaterat våld och förtryck. **Metod:** Studien utgår från en hermeneutisk vetenskapsteoretisk grund och en kvalitativ ansats. Kvalitativa intervjuer har genomförts med sex socialarbetare som är verksamma inom socialtjänsten i Lund, Helsingborg och Linköpings kommun. Tidigare forskning innehåller inte mycket information om just socialarbetares perspektiv och därför kan det anses att denna studie bidrar till att stärka och komplettera den tidigare forskning som finns. Socialarbetare utgör en viktig roll i att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck och att bidra med stöd och hjälp till våldsutsatta. Vi anser därför att det finns ett stort behov av att utöka den befintliga kunskapen som fokuserar på just socialarbetares upplevelser av arbetet. I **resultatdelen** av denna studie lyfter socialarbetarna fram vilka, hur och varför insatser fungerar, vad som utgör viktiga komponenter i arbetet, vilka svårigheter som finns samt vad de identifierar som utvecklingsområden. Resultatet visar att respondenterna upplever att det är särskilt viktigt att ständigt ha ett kontinuerligt säkerhetstänk, att ha en god samverkan med andra organisationer och att finnas med under en lång tid. Vad gäller insatser framkommer det i resultatet skiljaktiga meningar kring vilka som fungerar och vilka som inte är lämpliga att tillämpas. Slutligen uttrycks även ett behov av en utvecklad kunskap bland yrkesverksamma men även andra professionella för att kunna bemöta samt bidra med rätt stöd och hjälp. **Slutsater:** En slutsats som dras i denna studie är att kunskapsnivån bland yrkesverksamma kan skilja sig mycket vilket kan påverka hur den professionella agerar vilket i sin tur påverkar den hjälp och det stöd som klienten får. Samverkan med andra organisationer beskrivs som en viktig aspekt i arbetet samtidigt som brister inom samverkan upplevs försvåra arbetet. En förhoppning som vi har med denna studie är att den utifrån socialarbetares berättelser och upplevelser ska bidra till en utvecklad och fördjupad kunskap om arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck.

Nyckelord: hedersrelaterat våld och förtryck, socialarbetare, insatser, svårigheter, centrala aspekter, socialt arbete, kunskap

“YOU MUST THINK OF SAFETY ALL, ALL OF THE TIME”

Agnes Alsdal och Zin Kardas

Örebro university

Institution of Law, Psychology and Social Work

Social work

Undergraduate Essay 15 credits,

Spring 2020

Abstract

This study has been based on creating an understanding of some individuals' social workers' experiences of working with honor-related violence and oppression. **Method:** The study is based on a hermeneutic scientific theoretical perspective and a qualitative approach. Qualitative interviews were conducted with six social secretaries who are active in the social services in Lund, Helsingborg and Linköping. We found out that previous research does not contain much information about the social secretary's perspective and therefore it can be considered that this study contributes to strengthening and supplementing the previous research that exists today. Social workers play an important role in combating honor-related violence and oppression and in providing support and assistance to victims of violence. We therefore believe that there is a great need to expand previous research that focuses on social workers' experiences of work. In the **results** part of this study, the social secretaries highlight how and why interventions work, what constitute important components in the work, what difficulties there are and what they identify as areas for development. The results show that it is especially important to constantly have a continuous safety mindset, to have a good collaboration with other organizations and to be involved for a long time. With regard to interventions, the results show different opinions about which ones work and which ones are not suitable for application. Lastly, the result show a need to developed knowledge about this subject, among social workers and other professionals, to be able to contribute with the right support and help. **Conclusions:** A conclusion in this study is that the level of knowledge among professionals can differ greatly, which can affect how the professional acts, which in turn affects the help and support that the client receives. Collaboration with other organizations is described as an important aspect of the work, at the same time as shortcomings in the collaboration are perceived as complicating the work. Our hope with this study is that, based on the social secretaries' stories and experiences, it will contribute to a developed and in depth knowledge of the work with honor-related violence and oppression.

Keywords: Honor-related violence and oppression, social secretary, intervention, difficulties, important components and aspects, social work, knowledge.

Förord

Vi vill börja med att tacka för allt stöd och all vägledning som vi fått under uppsatsens gång av vår hjälpsamma handledare. Vi vill även rikta ett stort tack till samtliga forskningsdeltagare som medverkat i denna studie och som gjort denna studie möjlig. Ni alla har varit till stor hjälp och varit en stor tillgång i studien.

Slutligen vill vi även tacka oss själva, för allt slit och arbete som ligger bakom studien. Vi vill dessutom rikta ett stort tack till våra datorer som inte gett upp på oss trots långa dagar med mycket arbete.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Syfte	8
1.2 Frågeställningar	8
2. Bakgrund	9
3. Tidigare forskning	10
3.1 Våldsformer, utövare och konsekvenser	10
3.2 Hinder att söka hjälp och svårigheter inom socialtjänsten	11
3.3 Kunskapsluckor	12
4. Teoretiskt ramverk	13
4.1 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori	13
4.2 Empowerment	14
4.3 Handlingsutrymme	14
4.4 Yrkeskompetens	15
5. Metod	16
5.1 Urvalsmetod	16
5.2 Datainsamlingsmetod	16
5.3 Dataanalysmetod	17
5.4 Tillförlitlighet	18
5.5 Äkthet	18
5.6 Etiska överväganden	19
6. Resultat	20
6.1 Insatser	20
6.1.1 Vilka insatser beskriver socialarbetarna?	20
6.1.2 Arbetsmetoder	23
6.1.3 Förebyggande arbete	23
6.2 Centrala aspekter i arbetet	24
6.2.1 Säkerhetstänk	24
6.2.2 Bemötande och förhållningssätt	25
6.2.3 Att sätta ord på våldet	26
6.2.4 Samverkanspartners	27
6.2.5 Handlingsutrymme	29
6.3 Kunskap, kunskapsluckor och svårigheter	30
6.3.1 Tillgång till utbildning	30
6.3.2 Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck	31
6.3.3 Svårigheter och kunskapsluckor	32
7. Slutsatser och diskussion	34

<i>7.1 Metoddiskussion</i>	37
Referenslista	39
Bilaga.1	42
Bilaga 2.	43

1. Inledning

Hedersrelaterat våld och förtryck förekommer idag runt om i hela världen och beskrivs därför som ett globalt samhällsproblem (Nationellt centrum för kvinnofrid [NCK], uå). Hedersrelaterat våld och förtryck är vidare inte kopplat till någon specifik kultur eller religion, då det förekommer bland olika kulturer och religioner (NCK, uå). År 2002 blev en kvinna vid namn Fadime Sahindal, dödad av sin egen pappa på grund av att hon ansågs ha vanärat familjen (Norberg & Törnsén, 2013). Mordet på Fadime Sahindal är bara ett av flera tusen exempel på våld och förtryck som sker i hederns namn. Det svenska samhället berördes på djupet av det specifika hedersmordet vilket bidrog till att hedersrelaterat våld och förtryck blev ett mer uppmärksammat problem i det svenska samhället (a.a.).

Hedersrelaterat våld och förtryck kan beskrivas som ett kollektivt uttryck, det är ofta fler förövare som utövar våldet eller förtrycket och dessutom kan dessa förövare även själva samtidigt vara utsatta för förtryck (<http://www.nck.uu.se>). Det kan handla om att ett syskon tvingas utöva våld eller förtryck gentemot ett annat syskon (a.a). Utmärkande för hedersrelaterat våld och förtryck är att det utövas av just familje- eller släktmedlemmar i syfte att upprätthålla heder och socialt anseende (Socialstyrelsen, 2020). Hedersrelaterat våld och förtryck är något som kan drabba både pojkar och flickor samt män och kvinnor, forskning visar däremot att flickor och kvinnor utgör den målgrupp som har flest förväntningar på sig och utgör därmed även den målgrupp som oftast faller offer för hedersrelaterat våld och förtryck (Socialstyrelsen, 2020). När det kommer till en familj eller släkts heder spelar flickor och kvinnors beteende och agerande störst roll och därmed finns en stark kontroll gentemot flickor och kvinnors sexualitet (a.a). Hedersrelaterat våld och förtryck kan i vissa sammanhang associeras med mäns våld mot kvinnor (Kvinnofridslinjen, 2020). I likhet med våld i nära relation tenderar hedersrelaterat våld och förtryck att orsaka både direkta och långsiktiga negativa effekter hos den som blir utsatt (Socialstyrelsen, 2020). Psykisk ohälsa i form av depression, ångest och panikattacker är exempel på några av de negativa hälsoeffekter våldet och förtrycket kan orsaka. (Blum, Reashelle & Brainden, 2016; Bhanbhro, Cronin de Chavez & Lusambili, 2016). Det är däremot viktigt att särskilja dessa två fenomen ifrån varandra då förövaren i ärenden om mäns våld mot kvinnor oftast är en tidigare eller nuvarande partner medan hedersrelaterat våld och förtryck utövas av familje- eller släktmedlemmar (Kvinnofridslinjen, 2020). Orsaken till att hedersrelaterat våld och förtryck utövas kan bland annat vara för att individen inte handlat i enlighet med familjens regler och normer vilket i sin tur inneburit ett hot mot familjens heder (Alizadeh, Törnkvist & Hylander, 2011). Exempel på handlingar som kan leda till förlust av familjens heder är felaktigt klädval, att umgås med det motsatta könet, sexuella relationer och dylikt (Alizadeh, Törnkvist & Hylander, 2011; Kvinnofridslinjen, 2021). I syfte att skydda eller återställa familjens heder kan därför familje- eller släktmedlemmar straffa individen som agerat på ett "felaktigt" sätt (Kvinnofridslinjen, 2021; Björktomta, 2019). Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig till uttryck i olika form och karaktär och olika våldsformer kan dessutom utövas i kombination med varandra (Björktomta, 2019). Hedersrelaterat våld och förtryck kan innebära begränsningar i det vardagliga livet, extrem kontroll eller bestraffningar. I vissa fall förekommer det dessutom direkt dödliga former av våld (Socialstyrelsen, 2020). Tvångsgifte, barnäktenskap och könsstympning är något som särskilt utmärker sig inom hedersrelaterat våld och förtryck (a.a).

För att personal inom socialtjänst ska kunna uppmärksamma och hjälpa både de som utsätts och riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck behövs utvecklad kunskap om ämnet (NCK, uå). Socialstyrelsen (2019) belyser i en studie att kunskapsnivån gällande hedersrelaterat våld och förtryck bland verksamma socialarbetare är varierande. Det förklaras

att den varierande kunskapsnivån inte ska kopplas till ovilja utan det handlar oftast om bristande kunskap. I arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck beskriver socialarbetare i studien att de kan uppleva en svårighet i att särskilja våldet från andra typer av våld, till exempel särskilja det från våld i nära relationer. Det förekommer även skiljaktiga förhållningssätt till begreppet hedersrelaterat våld och förtryck bland yrkesverksamma vilket i sin tur kan försvåra arbetet (a.a). En gemensam uppfattning bland yrkesverksamma och klienter är att kompetens, bemötande och medvetenhet om egna normer och värderingar kan vara avgörande i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, både gällande relationsskapande men även gällande insatser (Socialstyrelsen, 2019). Det är särskilt viktigt att socialarbetare besitter en utvecklad kunskap om ämnet för att kunna ge adekvat hjälp och bemötande (NCK, uå). Hedersrelaterat våld och förtryck är samtidigt av kollektiv karaktär och därför måste de insatser som ges vara särskilt behovsanpassade (a.a).

Hedersrelaterat våld och förtryck beskrivs som ett komplext problem och uppfattas av socialtjänst och andra juridiska myndigheter som ett nyare fenomen som ännu är i behov av kunskapsutveckling (Gill & Brah, 2013; Sedem & Ferrer-Wreder, 2014). Det krävs dels mycket resurser och verktyg för att kunna erbjuda adekvat hjälp, dels krävs det också kunskapsbildning för att kunna bemöta denna grupp (a.a). Enligt Schlytter och Linell (2010) förekommer det fortfarande stora brister i kunskapen om vad hedersrelaterat våld och förtryck är bland yrkesverksamma socialarbetare. Detta i sin tur påstås bidra till att hedersutsatta inte får tillgång till det skydd och det stöd som de är i behov av (a.a). Dessa brister som synliggörs i tidigare forskning ger en uppfattning om att det finns kunskapsluckor gällande socialtjänstens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck, både vad gäller insatser men även andra viktiga aspekter såsom bemötande. En större del av tidigare forskning har riktat fokus mot våldsutsattas upplevelser och erfarenheter i sina studier och den forskning som fokuserar på socialarbetares upplevelser kan ses som förhållandevis liten. Med grund i detta har det därför ansetts att en studie som fokuserar på socialarbetares erfarenheter arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck kan bidra till en utvecklad och fördjupad kunskap utifrån just deras perspektiv.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka sex socialarbetares upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck och synliggöra vilka kunskapsluckor som de identifierar inom arbetet. Vidare är syftet med studien att nå djupare förståelse av arbetet och den problematik som kan föreligga.

1.2 Frågeställningar

- Vilka arbetsmetoder och insatser arbetar socialarbetare inom socialtjänsten med i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck?
- Vilka insatser och metoder upplever socialarbetare fungerar och vad upplever dem är viktigt att tänka på i arbetet?
- Vilka kunskapsluckor och svårigheter kan socialarbetare identifiera gällande arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck inom socialtjänsten?

2. Bakgrund

Enligt NCK (<http://www.nck.uu.se>) råder det svårigheter att kartlägga och fastställa statistik över våldets omfattning både internationellt och nationellt sätt. En orsak till varför statistiken är svår att fastställa specifikt i Sverige är på grund av att våldet och förtrycket mäts med hjälp av olika metoder och mätinstrument (a.a). Som ett resultat av att inte kunna föra ordentlig statistik råder det idag ett stort mörkertal bland det antal personer som faktiskt utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, något som för varje dag som går ökar (Kriminalvården, 2018). Det förebyggande och bekämpande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck förklaras av Sveriges Regering (<http://www.regeringen.se>) som en högt prioriterad fråga. Regeringen har bland annat beslutat av att bevilja ekonomiska resurser till Sveriges kommuner och regioner i syfte att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Resurserna ska även bidra till att öka kompetensen hos yrkesverksamma som kommer i kontakt med hedersutsatta. Tydliga rutiner ska även tas fram som ska synliggöra hur yrkesverksamma ska gå tillväga i dessa ärenden (a.a). Det finns ett ytterligare uppdrag på regeringens begäran som innebär bekämpande av könsstympning av flickor och kvinnor (Regeringskansliet, 2021). Uppdraget innebär större ekonomiska medel till bland annat jämställdhetsmyndigheten, polismyndigheten och Socialstyrelsen (a.a).

Flera av de våldsformer som föreligger inom ramen för hedersrelaterat våld och förtryck utgör brott enligt svensk lagstiftning enligt 3, 4 och 6 kap i Brottsbalken (1062:700) [BrB]. Förutom den nationella lagstiftning som föreligger har ytterligare en straffskärpningsgrund kopplat till hedersrelaterade brott införts. Syftet med denna straffskärpning är att motivet ska tas i beaktande och ses som en försvårande omständighet vid beslutande av straffvärde. Brott med motiv som syftar till att upprätta heder eller anseende ses som särskilt allvarligt på (<http://www.nck.uu.se>). Enligt socialtjänstlagen (2003:453) [SoL] 5:11 har socialnämnden ett ansvar att ge stöd och hjälp till alla brottsoffer som blivit utsatta för brott samt ett särskilt ansvar enligt andra stycket i SoL 5:11, vilket är att beakta kvinnor som är eller har varit utsatt för våld och övergrepp. Socialnämnden ansvarar enligt SoL 5:11 tredje och fjärde stycket också för att beakta och ge stöd och hjälp åt barn som bevittnat våld eller övergrepp av eller mot en närstående. Människor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck inkluderas och omfattas av dessa bestämmelser.

Att genom tvång eller genom utnyttjande av en persons utsatta ställning, få en människa att ingå äktenskap är enligt svensk lagstiftning ett brott (Polisen, 2020). Tvång eller utnyttjande utgör däremot inget krav vad gäller människor under 18 år, i sådana situationer räcker det att en vårdnadshavare eller annan motsvarande ger sitt medgivande eller tillåtelse för giftermål för att det ska anses vara ett brott. Dessa brott är föreskrivna enligt Brottsbalken (1962:700) [BrB] 4 kap 4c§. Stämpling, förberedelse och försök till giftermål är även kriminaliserat enligt svensk lagstiftning. Vad som också är kriminaliserat enligt svensk lagstiftning är att resa till ett annat land och få en människa ingå ett äktenskap eller liknande förbindelse. Dessa gärningar behöver inte vara föreskrivna i lag i det land där gärningarna begås då det enligt BrB 4:4d går under vilseledande till äktenskap. Lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor (1982:316) är ytterligare en lag som reglerar och kriminaliserar all form av icke medicinska ingrepp av kvinnligt könsorgan. Det är dessutom kriminaliserat att förbereda, försöka eller underlåta att förhindra sådana brott. På liknande sätt som med tvångsgifte behöver handlingen inte vara kriminaliserad i det land som gärningen utförs för att det ska falla under brott enligt svensk lagstiftning. För barn som löper en påtaglig risk att föras till ett annat land för könsstympning eller barnäktenskap, kan socialnämnd ansöka hos förvaltningsrätt ett utreseförbud enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52) [LVU] §31a. Socialnämnd har, om

förvaltningsrättens beslut inte kan avvaktas, rätt enligt LVU §31d att ta ett så kallat tillfälligt beslut om utreseförbud (a.a).

3. Tidigare forskning

I följande avsnitt kommer tidigare forskning inom området hedersrelaterat våld och förtryck att presenteras. Vi har valt att använda oss av internationell och nationell forskning för denna studie. Inledningsvis beskrivs vad hedersrelaterat våld och förtryck är samt dess våldsformer och konsekvenser. I avsnittet beskrivs vidare våldsutsattas upplevelser av olika hinder, socialtjänstens insatser och svårigheter i arbetet. Avslutningsvis beskrivs de kunskapsluckor som identifierats som följs av en motivering till denna studie.

3.1 Våldsformer, utövare och konsekvenser

Alizadeh, Törnkvist och Hylander (2011) beskriver att hedersrelaterat våld och förtryck är ett könsbaserat våld som främst utövas gentemot kvinnor av manliga närstående såsom offrets bror, pappa eller dylikt. Den främsta orsaken till att våldet utövas är för att kvinnan anses ha brutit mot familjens heder och att denne därav utgör en skam (Alizadeh, Törnkvist & Hylander, 2011). Syftet med våldet är att kontrollera kvinnans klädsel, beteende, sexuella- och sociala relationer (a.a.). Även Norberg och Törnsén (2013) redogör att hedersrelaterat våld och förtryck innebär ett tillvägagångssätt för familjen att genom makt och våld kontrollera och begränsa de kvinnliga familjemedlemmarnas sexualitet och oskuld. Genom att straffa en kvinnlig familjemedlem som vanärat familjen anses den förlorade hedern återvunnen (a.a.).

Våldet som utövas kan vara av olika form och olika karaktär, dessutom kan olika våldsformer utövas i kombination med varandra (Björktomta, 2019). Flickor som blir utsatta för våld menade att våldet de blivit utsatta för kan variera på så sätt att det kan handla om symboliskt, socialt, psykiskt eller fysiskt våld (Björktomta, 2019). Det symboliska våldet karaktäriseras av inläring av normer som lydnad och oskuld. Symboliskt våld kunde för offren uttryckas genom pappans tysta ilska, att han vände dem ryggen eller en arg blick. För flickorna innebar det en känsla av skuld och skam (a.a.). Det sociala våldet innebär en omfattande kontroll av flickans sociala liv och som då handlar om att flickan till exempel inte får ha killkompisar och att kvinnan måste gifta sig med någon som familjen valt (Alizadeh, Törnkvist & Hylander, 2011). Psykologiskt våld innefattar både symboliskt och socialt våld och kan många gånger kännetecknas av grova svordomar och hot som uttrycks gentemot dem (Björktomta, 2019). Det som slutligen är utmärkande för det fysiska våldet är att flickorna blir utsatta för våld av sin far eller sina manliga bröder när de agerat på ett sätt som motsäger deras normer och regler. Syftet med våldet är att bibehålla familjens heder och respekt och att bestraffa den som inte agerat i enlighet med detta (a.a.). Våldet och förtrycket kan orsaka negativa konsekvenser fysiskt såväl som psykiskt och vad som har visat sig i flera studier är att våldets effekter på den psykiska hälsan är stora då ett flertal våldsutsatta vittnar om psykisk ohälsa i form av depression, panikattacker samt ångest och oro (Blum, Reashelle & Brainden, 2016; Bhanbhro, Cronin de Chavez & Lusambili, 2016).

Bhanbhro, Cronin de Chavez och Lusambili (2016) skriver att hedersrelaterat våld och förtryck traditionellt sätt många gånger kopplas till antingen kultur eller religion. De förklarar därefter att detta i sin tur medför fler problem då det i samhället skapar en känsla av ”vi och dom” och andra kategoriseringar som ”civiliserad och ociviliserad” och ”tolerant och inte tolerant” skapas. Att dela upp samhället på det viset och att skapa kategoriseringar är ingen lösning på

problemet (a.a.). Sedem & Ferrer-Wreder (2014) förklarar på liknande sätt att kopplingar mellan hedersrelaterat våld och religion inte gör någon nytta. Det som bör göras är att se hedersrelaterat våld och förtryck som det globala samhällsproblem som det kommit att bli (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014; Bhanbhro, Chavez & Lusambili, 2016).

3.2 Hinder att söka hjälp och svårigheter inom socialtjänsten

Ett vanligt dilemma som personer som blir utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck genomgår är om de ska stanna eller om de ska lämna familjen (Björktomt, 2019). Många våldsutsatta söker inte hjälp med anledning av att de upplever att de är ensamma om att ha dessa problem. Fortsättningsvis förklaras det att dessa tjejer oftast har en mycket stark koppling till sina föräldrar. Relationerna är oftast baserade på respekt men innehåller även en blandning av olika känslor såsom kärlek, lojalitet, skam och rädsla (a.a.). Enligt tidigare forskning det finns det flera svårigheter och hinder som försvårar och minskar möjligheten för våldsutsatta unga flickor och kvinnor att söka hjälp (Blum, Reashelle & Brainden, 2016). Att inte kunna söka hjälp eller bryta sig fri från våldet kan skapa känslor av maktlöshet, hopplöshet och frustration. Ett av de hinder som synliggörs i tidigare forskning är bristande tillit till myndigheter och myndighetspersoner såsom socialtjänst och socialarbetare (Sedem & Ferrer-Wreder, 2015; Christianson, Teiler & Eriksson, 2020). Unga flickor och kvinnor vittnar vidare om hinder såsom rädsla för vad som kan hända med dem själva och deras familjer vid ett eventuellt uppdagade av våldet. Att bli totalt avvisad från familj, vänner och släkt är dessutom ytterligare ett återkommande hinder som våldsutsatta vittnar om. Vidare beskrivs känslor av skuld och skam som bidragande faktorer till varför våldsutsatta inte söker hjälp (a.a.). Extrema former av dödshot och hot om att sändas tillbaka till hemlandet barriärer för våldsutsatta unga flickor och kvinnor att söka hjälp (Christianson, Teiler & Eriksson, 2020). Samtidigt som det finns forskning som synliggör att starka band inom familjen kan göra att våldsutsatta kan stanna kvar i familjen, finns det också forskning som visar på det motsatta (Sedem & Ferrer-Wreder, 2014). Sedem och Ferrer-Wreder (2014) menar att flickor som blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck under en lång period så småningom distanserar sig själva från sina föräldrar. Det är vanligt att mammorna inte säger emot sina män vilket leder till att flickorna tycker att de är passiva och drar sig ifrån dem också. Det upprepade utövandet av restriktioner och förtryck kan leda till att banden med föräldrarna försvagas och av den anledningen är det därför inte svårt för vissa flickor att lämna sina föräldrar (a.a.).

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett komplext problem som kräver många resurser och verktyg för att adekvat hjälp ska kunna ges till de utsatta (Gill & Brah, 2013; Sedem & Ferrer-Wreder, 2014). För socialtjänst och andra juridiska myndigheter är detta ett nyare problem som ännu kräver mycket utveckling och kunskapsbildning för att kunna möta samt erbjuda tillräckligt med insatser och annat stöd (a.a.). Schlytter och Linell (2010) presenterar i sin studie en norsk studies resultat, där det framkommer att yrkesverksamma som arbetar med hedersärenden upplever svårigheter, bland annat brist i självförtroende. Flera yrkesverksamma uppgav att de upplevde att de inte hade tillräckligt med kunskap och färdigheter, vilket bidrog till svårigheter gällande tillämpning av stöd och skydd (a.a.). Christianson, Teiler och Eriksson (2020) upplever en oro över myndigheternas hantering av arbete, de menar på att trots att det finns en ideologi om jämlikhet i Sverige idag finns det risk för att verksamheter underlåter sig att agera alternativt överdriver sitt agerande när det handlar om invandrare och att det uppstår ett "vi" och "dem" tänkt (a.a.). I ytterligare en studie som utförts av Schlytter och Linell (2010) har undersökningar kring socialtjänstens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck gjorts varvid flera brister synliggjorts. Det uppmärksammas att socialtjänsten i ärenden gällande hedersrelaterat våld och förtryck inte använt en helhetssyn, att åtgärder och insatser genomförts

för sent och att kraven för bevis i dessa fall varit mycket högre i jämförelse med liknande fall. Det framkommer vidare att insats i form av tvångslagstiftning LVU tillämpas mycket restriktivt till skillnad mot andra insatser när det handlar om unga flickor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck (a.a). Vidare hävdar Schlytter och Linell (2010) att familjebehandling i hedersärenden och att försöka hantera konflikter med hjälp av dialog mellan ungdom och föräldrar är en metod som bör ifrågasättas. Flera yrkesverksamma upplevde dessutom att många flickor uppvisat en ambivalens och motsägelsefullhet, vilket påverkade deras trovärdighet (a.a). I Christianson, Teiler och Erikssons studie (2020) framkommer att många våldsutsatta kvinnor tenderar att hålla upp en fasad och därmed inte berätta om den kontroll och de begränsningar som de upplevde i hemmet av familj och släkt. Anledningen till att en del av kvinnorna valt att inte berätta för omgivningen var för att de ville skydda familjen och sig själva från att bli dömda av svenska samhället (a.a). I de intervjuer som utförs med hedersutsatta beskrev en våldsutsatt flicka att socialtjänsten haft kännedom om familjens situation och hon hade även blivit placerad i fosterhem vid två tillfällen (Björktomta, 2019). Flickan förklarade vidare att hon alltid valde att återvända hem på grund av att hon saknade sin familj (a.a). I en studie utförd av Sedem & Ferrer-Wreder (2014) framkommer det att unga kvinnor som lämnat sina hem känt sig osäkra och rädda för att förlora sina liv, trots att de haft skyddade identiteter och andra former av skydd och stöd från myndigheter. En kvinna uppgav att hon kände sig bortglömd efter att hon fått skyddad identitet och att hennes behov av professionell hjälp att bearbeta känslor inte blev tillgodosedda (a.a).

Enligt tidigare forskning förekommer även strukturella hinder som påverkar våldsutsatta flickor och kvinnors möjlighet att söka hjälp, få rätt stöd och lämna våldsamma hemmiljöer (Christianson, Teiler & Eriksson, 2020). Brist på adekvata kulturella- och åldersanpassade skyddsboenden, brist på god samverkan mellan olika myndigheter samt bristande kunskap om vad hedersrelaterat våld och förtryck är några av de strukturella hinder som synliggörs (a.a). I en artikel gjord av Norberg och Törnsén (2013) framkommer exempel på när det brister i samverkan mellan myndigheter i form av skola och socialtjänst. I artikeln uppmärksammas att rektorer och lärare många gånger tenderar att avstå från att agera trots att de fått kännedom om att elev eventuellt blivit utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck (a.a). Vid misstanke eller oro har myndigheter såsom skola anmälningsskyldighet i enlighet med socialtjänstlagen (2001:453) [SoL] 14:1 att anmäla till socialtjänst. Många gånger väljer lärare och rektorer att "vända huvudet bort" med anledningen av rädsla för att hamna i konflikt med elevens familj och deras värderingar. Bristen på god samverkan mellan skola och socialtjänst i detta fall, resulterar i att socialtjänst många gånger inte får kännedom om utsatta elever som är i behov av deras hjälp (Norberg & Törnsén, 2013). Resultatet av att det finns bristande kunskap inom det sociala arbetets praktik, både gällande vad hedersrelaterat våld och förtryck är och hur de kan uttrycka sig, men också gällande våldet och förtryckets konsekvenser, kan bidra till att våldsutsatta unga flickor och kvinnor inte får den rättsliga tillgången till skydd och stöd som de är i behov av (Schlytter & Linell, 2010).

3.3 Kunskapsluckor

Den forskning som framställts i denna studie har i många fall varit kvalitativa intervjustudier med särskilt fokus på våldsutsattas upplevelser och berättelser av våldet och socialtjänstens agerande. Det finns förvisso forskning där socialarbetares upplevelser av hedersrelaterat våld och förtryck lyfts fram däremot anses den forskning vara förhållandevis begränsad i relation till forskning med våldsutsattas upplevelser, vilket motiverar till denna studie. I den forskningen som finns framkommer det att det finns en del svårigheter i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck samt att det förekommer kunskapsluckor. Dessa svårigheter

är främst kopplade till att det finns en brist av kunskap i ämnet vilket i sin tur försvårar tillämpning av rätt adekvat stöd och insatser. Det innebär även att socialarbetare kan känna en osäkerhet och brist på självförtroende gällande hantering av, bemötande och förhållningssätt i dessa ärenden. Vissa socialarbetare har även i dessa studier uttryckt en svårighet i att kunna bedöma huruvida ett ärende handlar om heder eller inte. En möjlig slutsats som därav kan dras är att det finns en eventuell kunskapsbrist men då den forskningen är relativt begränsad kan det antas att det behövs mer forskning om socialarbetares upplevelser för att kunna skapa en tydlig uppfattning. Med utgångspunkt i det tidigare nämnda samt för att få en utvecklad kunskap om socialarbetares upplevelser med arbetet i hedersrelaterat våld och förtryck har syftet med denna studie därav varit att undersöka och skapa en uppfattning utifrån deras perspektiv.

4. Teoretiskt ramverk

I detta avsnitt presenteras de teorier och teoretiska begrepp som valts ut för att analysera resultatet. De teorier och teoretiska begrepp som har valts ut är systemteori, empowerment, handlingsutrymme och yrkeskompetens. I denna studie används dessa teorier och teoretiska begrepp för att förstå, tolka och analysera socialarbetares berättelser om hur det är att arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck. I denna studie används begreppet systemteori för att förstå hur olika system och miljöer kan påverka den enskilde individen. Begreppet empowerment syftar till att bidra med en förståelse för hur socialarbetare stärker och stödjer klienter i sitt arbete. Genom att skapa en uppfattning om socialarbetares reflektioner kring begreppet handlingsutrymme kan en förståelse skapas kring vilka möjligheter och hinder dem har att fatta behovsanpassade beslut. Yrkeskompetens är det slutliga begreppet som består av handlings- och relationskompetens. Syftet är att synliggöra centrala faktorer i socialarbetarnas berättelser som kan kopplas och ses i relation till begreppen handlings- och relationskompetens. De olika begreppen är kopplade till de yrkesverksammas profession, yrkesutövande och arbetssätt och tillsammans kan dessa tänkas bidra till att skapa en uppfattning om deras upplevelser.

4.1 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori

Inom systemteorin finns olika inriktningar, i denna studie har vi valt att använda Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori. Enligt Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori förekommer det olika system runt varje individ, dessa system påverkar både individen men de påverkar också andra system (Healy, 2014). De olika system kan både ha direkt inverkan på individen men också indirekt påverkan. Vad som är särskilt utmärkande för ett utvecklingsekologiskt systemteoretiskt perspektiv är att förstå människor i relation till sin omgivning, att rikta fokus på interaktionen inom eller mellan olika sociala system samt se till den tid och kontext som individen befinner sig i. Syftet med det systemteoretiska perspektivet är således att se hur sociala interaktioner och samspel i de olika systemen i sin tur påverkar individen. Händelser som sker i en miljö kan tänkas påverkas av vad som händer i en annan miljö, då det finns en ständig interaktion mellan dessa system. De olika systemen sammanfattas i begreppen mikro-, meso-, exo-, och makrosystem. Mikrosystemet är det system som består av individens närmaste krets, det vill säga dennes närmiljöer såsom familj, skola och vänner. En central aspekt inom mikrosystemet är att de relationer som personen har måste vara i balans, för personens utveckling och för en känsla av trygghet. Mesosystemet utgör inget konkret system utan innefattar snarare kopplingar och relationer mellan olika mikrosystem, exempelvis relationen mellan mikrosystem såsom familj och skola. Med exosystemet syftas det på omständigheter och förhållanden som personen inte

befinner sig i men som finns i dennes närmiljö och som har en indirekt påverkan på personen. För den enskilda personen kan exosystemet innebära familjens kontakter, deras arbete eller vänner till dem som i sin tur påverkar individen. Makrosystemet innefattar samhället i stort, liksom institutioner, politiska beslut, strukturer och normer som kan ha inverkan på individen på något sätt (a.a). Den utvecklingsekologiska systemteorin handlar om att förstå en individ i relation till sin egna omgivning vilket betyder att för att förstå en individs beteenden och handlingar behövs de olika systemen tas i beaktande (Dunk-West, 2016). En individs problematik behöver enligt detta perspektiv inte reduceras till enbart en individuell orsaksförklaring, orsaksförklaringen kan istället ligga utanför individen och istället grunda sig i faktorer som individen själv inte kan styra över (Healy, 2014). Att en elev uppfattas ha problem i skolan behöver inte betyda att skolan eller eleven själv är grundorsaken, det kan finnas aspekter i elevens hemmiljö som indirekt påverkar elevens prestationer i skolan. Det blir därför centralt att identifiera och uppmärksamma omgivande faktorerens betydelse och se till interaktionen inom och mellan olika system hos klienten (a.a).

4.2 Empowerment

Empowerment är ett begrepp som syftar till att stärka klienters eller grupper ställning i samhället genom att bland annat arbeta för att vidga deras handlingsutrymme samt arbeta för att förändra maktbalanser i samhället (Svärd & Starrin, 2016). Begreppet innehåller bland annat en maktaspekt som kan kopplas till idén om att människor har rätt till kontroll över sina egna liv och beslut, dessutom utgör självtillit och inflytande också delar av begreppet empowerment (a.a). Svärd och Starrin (2016) lyfter fram särskilda råd som socialarbetare kan använda i arbetet med empowerment. Ett råd handlar om att uppmärksamma och motivera klienten till inflytande och självbestämmande, detta genom att bidra till att klienten blir mer delaktig i beslut som rör individen själv. Ett annat råd handlar om att vara med och hjälpa klienten att stärka sin egen självtillit samt att stärka tilltron till den egna förmågan hos klienten. Att klienten har kapacitet, resurser och kunskap att ta egna beslut och avgöra vad klienten själv behöver. Andra råd som lyfts fram är att som socialarbetare arbeta för att undanröja hinder i integrationssyfte samt stärka och hjälpa klienten att söka sig till olika aktörer och verksamheter i samhället (a.a). Det är viktigt att särskilja på det faktum att socialarbetaren inte *ger* makt till en klient i den bemärkelsen utan att det snarare handlar om att socialarbetaren hjälper klienten att själv ta makten i form av att ta kontroll och få mer inflytande (Dunk-West, 2016). Socialarbetarens uppgift blir att agera som stöd och stärka klientens förmåga och kapacitet till att ta makten över sitt eget liv (a.a). Socialarbetaren har också till uppgift att stötta och motivera klienten till ett ökat självförtroende och bättre självkänsla genom att låta klienten vara delaktig i beslut som rör denne själv (Healy, 2014).

4.3 Handlingsutrymme

Att bedriva socialt arbete innebär att förfoga över en viss mängd resurser som ska tilldelas olika människor för att bemöta deras behov (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Dessa resurser kan skilja sig mellan organisationer men gemensamt är att det vanligtvis handlar om ekonomiska eller materiella resurser. Det kan även vara frågan om att en individ är i behov av tid vilket kan ta sig till uttryck genom olika former av samtal, rådgivning eller andra sätt där socialarbetaren förmedlar sin specialkunskap. Det är viktigt att socialarbetare har kunskap om hur dessa olika resurser ska tilldelas och att denne har en förståelse för hur den ska förhålla sig till dessa. För att möjliggöra en kunskap och förståelse för tilldelning av dessa resurser måste socialarbetaren därav ha kunskap om organisationens resurser. Socialt arbete bedrivs genom en organisation som innefattar regler, ramar och policys för hur utförandet av arbetet ska se ut

och vad utförandet ska innebära. En socialarbetare behöver förhålla sig till organisationens regler och ramar, däremot finns möjlighet att förvalta arbetet utefter det för att kunna ta ställning till varje enskilds behov. Handlingsutrymme innebär en möjlighet att göra bedömningar och strukturera arbetet på egen hand utefter kunskap och erfarenhet, så länge det är inom organisationens ramar. Handlingsutrymmet kan variera mellan socialarbetare beroende på hur socialarbetaren själv väljer att förvalta sitt handlingsutrymme samt beroende på vilken verksamhet socialarbetaren är verksam inom. Det finns även andra aspekter som kan ha begränsande inverkan på handlingsutrymmet. En socialarbetare kan antingen arbeta för att vidga sitt handlingsutrymme för att sätta klientens behov i största fokus alternativt välja att nöja sig med de ramar som organisationen satt. Konsekvenserna av det sistnämnda kan bidra till att klientens behov inte tillgodoses fullt ut. Något annat som kan vara avgörande för hur mycket den professionella utnyttjar sitt handlingsutrymme kan vara yrkeslivserfarenhet och annan personlig erfarenhet. Andra förhållanden som kan ha en påverkan på hur mycket handlingsutrymmet används kan vara samspelet som sker med klienten och även de traditioner som råder på organisationen (a.a).

4.4 Yrkeskompetens

En yrkeskompetens består av relationskompetens och handlingskompetens (Røkenes, 2016). Relationskompetens syftar till förmågan att kunna arbeta och samverka på ett gott sätt med andra människor samt att arbeta på ett sätt som inte kränker en klient. En relationskompetent yrkesutövare har klienten i fokus och låter inte egna intressen eller behov styra arbetet. Det behövs därför en medvetenhet om egna värderingar samt sitt eget sätt att vara och vilken betydelse det kan få i utövandet av sin yrkesroll. Handlingskompetens syftar istället till att yrkesutövaren besitter färdigheter och kunskaper kring hur något ska göras, för vem något ska göras samt vad som ska göras. Handlingskompetens är central då den handlar om vilken kompetens en yrkesutövare besitter för att handla och samverka. Relationskompetensen är central utifrån relationskapandet mellan yrkesutövare och klient, då en god relation kan skapa bättre förutsättningar för positiva resultat i arbetet. Det behövs både kunskap i arbetet att hjälpa någon likväl som en god relation, därav kan handlingskompetens och relationskompetens ses som viktiga komplement till varandra och som inte bör uteslutas från varandra (a.a). Med hjälp av relationskompetens kan en *bärande relation* skapas och upprätthållas (Røkenes (2016). Det beskrivs att en god relation mellan klient och yrkesverksam är nödvändig för att överhuvudtaget kunna skapa förändringar hos andra människor. Det är viktigt att klienten känner sig trygg i relationen och att den även upplevs som stödjande. Att ha en bärande relation kännetecknas därav av att kunna bidra med medel för förändring samtidigt som det för klienten ska upplevas som stödjande bara av att vara i den relationen. Att bemöta klienten på ett jämlikt sätt, att visa att du tror på dem och att du tar dem på allvar är vissa grundläggande faktorer som kännetecknar en bärande relation. En relationskompetent socialarbetare behöver dessutom vara kongruent i sitt förhållningssätt och i sin kommunikation. En kongruent kommunikation kännetecknas av begreppen integrerad, hel och äkta och innebär att personens upplevelser reflekteras i dennes självuppfattning. Det kan till exempel förklaras med att en person som känner ilska har en självuppfattning som visar att denne kan bli arg. För den professionella kan det handla om att de tankar och känslor som kommuniceras ska vara sanna samt genomsyras av genuinitet. En grundläggande faktor i att kunna möta en annan människa och skapa en god relation ligger därav i att personen känner sig själv och att denna har en uppfattning om sina egna behov och sina egna känslor (a.a).

5. Metod

Under denna rubrik kommer samtliga delar som rör studiens metod och tillvägagångssätt att redovisas. Vidare kommer även val gällande etiska överväganden och studiens tillförlitlighet att diskuteras. I avsnittet kommer en redogörelse för vilka val som gjorts inom ramen för datainsamlingsmetod, urvalsmetod samt analysmetod att redogöras.

5.1 Urvalsmetod

Samtliga forskningsdeltagare som varit delaktiga i denna studie har varit verksamma inom socialtjänst och har haft erfarenhet av arbete med hedersrelaterat våld och förtryck, vilket utgjorde ett kriterium vid urvalsförfarandet i studien. Syftet med denna studie var i första början att få en uppfattning om hur socialtjänsten i Örebro arbetar i hedersärenden och därav var ett annat kriterium att samtliga respondenter skulle arbeta eller tidigare ha arbetat i socialtjänsten i Örebro. Förfrågan om deltagande i studien skickades till socialtjänsten i Örebro och dess olika enheter men den återkoppling som gavs var att möjlighet till deltagande inte fanns. För att utföra en kvalitativ studie behövde vi sex respondenter som skulle intervjuas och av den anledning sågs en annan utväg och det var att utöka syftet. I denna studie innebar det en förfrågan om att delta i studien därmed skickades till socialtjänsten i flera andra städer. Det som lade grunden för vilka städer som skulle kontaktas var att städerna skulle vara i ungefär samma storlek sett till befolkningens mängd, för att vi i denna studie skulle kunna göra en jämförelse dem emellan. Respondenterna som slutligen deltog i denna studie var verksamma inom Lund, Helsingborg och Linköpings kommun. För att kunna etablera en kontakt med möjliga respondenter skickades ett informationsmail gällande vår studie till enhetschefer inom socialtjänsten i flera städer ut. Återkopplingen kunde variera på det vis att vissa kunde förklara att de för tillfället inte hade möjlighet att delta medan andra skrev att de skulle vidarebefordra mailet till berörda kollegor inom verksamheten. I ett senare skede återkopplade intresserade socialarbetare och då fick de även mer information om studiens syfte och frågeställningar. En samtyckesblankett gällande information om deras deltagande och hur deras personuppgifter och dylikt skulle bevaras i enlighet med europeiska dataskyddsförordningen (GDPR) bifogades även. Samtliga sex socialarbetare skrev därefter under samtyckesblanketten och en tid för intervju bestämdes. Detta urvalsförfarande skulle kunna beskrivas som ett målinriktat urval. Enligt Bryman (2011) är målinriktat urval ett så kallat icke-sannolikhetsurval som innebär att forskningsdeltagare inte väljs på ett slumpmässigt sätt. Denna urvalsmetod innebär att forskare på ett planerat sätt kan välja forskningsdeltagare som är relevanta utifrån studiens syfte och frågeställningar (a.a).

5.2 Datainsamlingsmetod

Syftet med denna studie var att undersöka socialarbetares upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck och av denna anledning har kvalitativa intervjuer med socialarbetare verksamma inom socialtjänst därför genomförts. Enligt (Bryman, 2018) kan en kvalitativ metod med fördel användas i studier eller forskning som syftar till att undersöka människors egna upplevelser eller berättelser. Till skillnad mot en kvantitativ metod fokuserar en kvalitativ metod på ord snarare än siffror samt en mer kontextuell förståelse än generaliserbarhet. Ett tillvägagångssätt inom kvalitativ metod är kvalitativa intervjuer. Fördelar med att använda kvalitativa intervjuer är att de inrymmer en flexibilitet samt att det går att rikta stort fokus mot respondenten och dennes svar. Med hjälp av en kvalitativ metod möjliggörs

inhämtande av mer fylliga och djupgående data (a.a). I denna studie har totalt sex semistrukturerade intervjuer genomförts med socialarbetare verksamma inom socialtjänst. Enligt Bryman (2018) kan semistrukturerade intervjuer beskrivas som en variant av kvalitativ intervju och syftar till att det finns ett på förhand givna eller bestämda teman som skall beröras under intervjun. Intervjuaren har utrymme att ställa följdfrågor och låta respondenten vilja riktning i intervjun då dessa förutbestämda teman eller frågor inte behöver ställas i någon särskild ordningsföljd (a.a). Som vetenskapsteoretisk ansats har hermeneutik valts som utgångspunkt i denna studie. Hermeneutik är ett vetenskapsteoretiskt perspektiv som syftar till att tolka, analysera och nå förståelse samt förmedla subjektiva berättelser om olika fenomen (Westlund, 2019). Det är särskilt betydelsefullt att det empiriska materialet som insamlas till stor del baseras på människors egna upplevelser och åsikter för att kunna använda ett hermeneutiskt perspektiv. Vidare redogörs det att alltför strukturerade intervjuer kan innebära ett begränsat utrymme för informanternas egna historier och tankar. Semi-strukturerade intervjuer är därför att rekommendera när en hermeneutisk tolkning ska göras (a.a). Utifrån rådande omständigheter med Covid-19 har samtliga intervjuer genomförts digitalt via Zoom. Inför dessa intervjuer har en intervjuguide formulerats innehållande teman kopplat till studiens syfte och frågeställningar (se bilaga 1). Det första temat berörde insatser, arbetsmetoder och handlingsplaner och det andra temat handlade kunskapsluckor, svårigheter och utvecklingsområden. I förhållande till den intervjuguide som formulerats och för att kunna ge respondenten möjlighet att ge utförliga svar har en timmes långa intervjuer ansetts som lämpligt. Samtliga intervjuer har spelats in på en ljudfil med hjälp av särskild utrustning från Örebro universitet. Intervjuerna har därefter lagrats i en särskild mapp och hanteras med konfidentialitet. Intervjuerna har därefter transkriberats och aidentifieras med hjälp av fiktiva namn, både på respondenterna och deras yrkesbefattning.

5.3 Dataanalysmetod

Centralt inom hermeneutiken är bland annat att tolka, analysera och synliggöra underliggande mening än vad som i första hand är framträdande (Danermark, Ekström & Karlsson, 2018). En tematisk analysmetod kan bidra till att synliggöra fenomen eller berättelsers mening i form av teman eller kategorier (a.a). Den analysmetod som har använts för att analysera studiens empiriska material var således tematisk analys. Innan en analys av det insamlade empiriska materialet genomfördes, transkriberades de sex utförda intervjuerna till text. Vid analys av kvalitativa data kan tematisk analys användas för att synliggöra viktiga teman i materialet (Bryman, 2011). Ett tema som är framträdande i texten kan vara kopplat till forskningens syfte och forskningsfrågorna (a.a). I denna studie intervjuades socialarbetare inom socialtjänsten som arbetar i olika städer och inom olika enheter. Tematisk analys kan användas för att synliggöra skillnader och likheter mellan hur olika intervjupersoner beskriver samma eller liknande teman. Med grund i dessa anledningar ansågs en tematisk analysmetod som en lämplig analysmetod i denna studie. Vid analysen av det empiriska materialet i denna studie började vi med att läsa igenom allt material och vi markerade därefter delar av texten som var återkommande. Vi kunde därefter identifiera ett antal olika kodningsenheter som var framträdande i texten och utifrån dessa kunde vissa kategorier skapas, bland annat skyddsplacering, stöd, säkerhetstänk, handlingsutrymme. Ytterligare kategorier som skapades var olika kunskapsnivåer, samverkan, hederssamordnare, hedersnätverk, finnas kvar, erfarenhet och följa upp insatser. Utifrån de kodningsenheter och kategorier som identifierats, skapade vi olika teman som ansågs vara i enlighet med denna studiens syfte och frågeställningar. De slutgiltiga teman som bildades var insatser, kunskap, svårigheter och förhållningssätt. Vi valde även att ta med aidentifierade citat som upplevdes som konkreta beskrivningar av olika fenomen.

5.4 Tillförlitlighet

För att bedöma studiens kvalitet har begreppet tillförlitlighet använts som innebär en säkerställning att forskningen som har genomförts beaktat de regler som finns samt att forskningsresultaten bekräftats av forskningsdeltagare (Bryman, 2018). Inom begreppet tillförlitlighet ryms andra begrepp såsom överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera (a.a). I denna studie har en transkribering av varje intervju genomförts och på så sätt kan det antas att andra ord eller meningar utöver det som sagts i intervjun inte har tillagts vid transkribering. Forskningsdeltagare har inte fått möjlighet att ta del av transkriberingen innan färdigställande och publicering av uppsatsen, då transkriberingen som genomförts har varit ordagrann och att det därför inte har ansetts som nödvändigt. Det kan således antas att transkriberingen har stärkt denna studies tillförlitlighet, trots att resultaten inte delgetts till forskningsdeltagare. Överförbarhet syftar till hur pass överförbar forskningens resultat är till annan kontext alternativt samma kontext vid en senare tidpunkt (Bryman, 2018). Det har av den anledningen tagits hänsyn till att noggrant och detaljerat presentera forskningsresultatet, det vill säga respondenternas upplevelser och berättelser. Studiens pålitlighet kännetecknas av bedöma kvaliteten på alla de procedurer som gjorts i studien och för att detta ska vara möjlig krävs en fullständig redovisning av tillvägagångssätt i samtliga aspekter (a.a). För att stärka denna studies pålitlighet har en tydlig och utförlig beskrivning av studiens tillvägagångssätt gjorts, inklusive alla faser inom forskningsprocessen. En redogörelse har gjorts gällande bland annat urvalsförfarande, datainsamlingsmetod, dataanalysmetod samt val av forskningsfrågor. Möjlighet att styrka och konfirmera är det slutliga begreppet och handlar om att forskaren handlar i god tro, trots att objektivitet är ouppnåelig i samhälllig forskning (Bryman, 2018). En medvetenhet om att fullständig objektivitet i kvalitativa studier inte är möjlig har funnits genomgående under forskningsprocessen. Det har däremot tagits särskilt hänsyn till att inte låta egna tankar och åsikter påverka intervjuerna i största möjliga mån, genom att bland annat utforma en intervjuguide med öppna och breda frågor. Utformandet av intervjuguiden har därmed bidragit till att respondenter själva fått välja hur de ska formulera sig samt att de själva fått styra samtalet.

5.5 Äkthet

Bryman (2018) beskriver utöver tillförlitlighet ett annat begrepp som är äkthet och som rör konsekvenser av forskningen. I begreppet äkthet innefattas olika aspekter, såsom rättvis bild, ontologisk autenticitet, pedagogisk autenticitet, katalytisk autenticitet och taktisk autenticitet. Begreppen handlar om huruvida forskningen ger en rättvis bild av forskningsdeltagare, studieobjektet och även om en bättre förståelse skapas. Det handlar även om ifall forskningen kan innebära en insikt om alternativa synsätt, om möjligheter till förändring synliggörs samt om möjligheter att vidta åtgärder finns (a.a). För att få en uppfattning om socialarbetarnas tankar och åsikter har enskilda intervjuer genomförts med sex socialarbetare och under dessa intervjuer har utrymme för deras personliga erfarenheter och berättelser skapats. Transkriberingen därefter har skett på ett noggrant sätt där det tagits hänsyn till att transkribera ordagrann samt att inkludera citat i resultatet för att ge en rättvis bild av respondenternas åsikter. I studien har även tidigare forskning beaktats för att innefatta hur tidigare arbeten kring studieobjektet genomförts. Tidigare forskning som innehåller kvalitativa intervjuer med våldsutsatta kan tänkas bidra med en uppfattning av deras situation och deras upplevelser. I denna studie har kvalitativa intervjuer med sex socialarbetare från olika städer genomförts vilket möjligen kan innebära att alternativa synsätt gällande liknande fenomen synliggörs. Med anledning av att respondenterna arbetar inom olika kommuner och/eller olika enheter kan

åsikterna däremellan skilja vilket kan tänkas ge förslag till andra tankesätt och därmed även möjlighet till att utföra vissa förändringar.

5.6 Etiska överväganden

I undersökningar som görs kan olika etiska aspekter aktualiseras flera gånger under processens gång. Det är särskilt viktigt att ta hänsyn till olika etiska frågor när en undersökning görs för att ingen ska ta skada eller lida av forskningen (Bryman, 2011). Det redogörs därav att det är viktigt att undersökningar genomsyras av en god forskningsetik. För att möjliggöra det kan vissa punkter vara viktiga att ha i åtanke under hela forskningsprocessen. De grundläggande principerna kan sammanfattas i begreppen informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet kännetecknas av att forskningsdeltagare upplyses om studiens syfte samt att det för dem tydliggörs att all deltagande är frivilligt och att dem är berättigade att själva när som helst fatta ett beslut om att inte delta i undersökningen. En annan aspekt som ingår i informationskravet berör lagring samt hantering av personuppgifter och information som framkommit i undersökningen (a.a). I denna studie har forskningsdeltagare i förhand informerats om studiens syfte i enlighet med de villkor som ingår i informationskravet. I transkriberingen som genomförts har det särskilt beaktats att inga riktiga namn på personer och yrkesbefattningar framkommit. Fortsättningsvis har samtliga inspelade intervjuer sparats i separata mappar på våra datorer och därmed inte på molntjänster, detta för att säkerställa att obehöriga inte har eller får tillgång till materialet. Samtyckeskravet innebär att forskningsdeltagare ska delges information om att deras medverkan är frivillig och i detta skede är det även viktigt att forskare inte medvetet underlåter sådan information som kan ha betydelse för en forskningsdeltagares val att delta (Bryman, 2011). I kontakt med forskningsdeltagare har det faktum att deltagandet är frivilligt understrukits och de har dessutom fått skriva under en samtyckesblankett som belyst detta. I samtyckesblanketten informerades forskningsdeltagare även om att medverkan på deras egna initiativ när som helst var möjlig att avsluta. Det som är utmärkande för konfidentialitetskravet är att samtliga uppgifter om forskningsdeltagare ska behandlas samt förvaras på ett säkert sätt och att utomstående därför inte ska kunna få åtkomst till dessa (Bryman, 2011). I denna studie har det tagits hänsyn till att förvara samt hantera personuppgifter på ett säkert och anonymt sätt. I undersökningen förekommer ingen information om namn eller yrkesbefattning utan alla personuppgifter har avidentifieras i syfte att bibehålla deltagarnas anonymitet och privatliv. I framställningen och kommunikation av studien har vidare ett etiskt förhållningssätt beaktats för att inte undanröja personuppgifter. Nyttjandekravet är den slutliga etiska principen och den kan sammanfattas på det vis att samtliga uppgifter om respondenterna enbart får användas i forskningssyfte (Bryman, 2011). För att beakta nyttjandekravet kommer som tidigare nämnt allt insamlat material raderas efter att studien fått sin slutgiltiga bedömning.

Andra etiska överväganden som skett i denna studie i förhållande till samhällsnytta är valet av urval där vi fick fatta ett etiskt beslut mellan att intervjua hedersutsatta personer eller socialarbetare. Att intervjua personer som är utsatta för hedersrelaterat våld hade kunnat innebära en risk för dessa personers liv och en risk för intrång på deras personliga integritet. Vi valde därför att intervjua socialarbetare och istället fokusera på deras arbetsmetoder och insatser. En risk med att intervjua socialarbetare var i sin tur att de skulle uppleva att studien syftar till att synliggöra brister i deras arbete. För att hantera detta var vi under intervjuerna noggranna med att ställa öppna frågor som innebar att de fritt fick formulera sig och i framställningen av materialet har vi försökt ta med både deras positiva och negativa upplevelser av olika insatser och arbetsmetoder. Sammantaget anser vi att framställningen av materialet

kommer bidra till ett nyare och bredare perspektiv om socialarbetares upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck.

6. Resultat

Vi har i detta avsnitt valt att redovisa resultatet utifrån de teman som identifierats efter tematiseringen. Vi har valt att använda oss av tre huvudrubriker med kompletterande underrubriker i syfte att strukturera och fördela materialet från intervjuerna. De huvudrubriker vi har valt att använda oss av är: *insatser, centrala aspekter i arbetet, kunskap- och kunskapsluckor samt svårigheter*. De teorier och teoretiska begrepp som använts vid analysen av resultatet är följande: *systemteori, empowerment, handlingsutrymme* och *yrkeskompetens*. Vi har valt att anonymisera namnen på samtliga forskningsdeltagare för att beakta konfidentialitetskravet och vi har därför använt oss av fiktiva namn vid citat. I syfte att avidentifiera respondenterna ytterligare har vi dessutom valt att benämna samtliga som socialarbetare, trots att de har haft olika positioner inom socialtjänsten.

6.1 Insatser

Under följande rubrik kommer de insatser som socialarbetarna uppgav under intervjuerna i förhållande till arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck på socialtjänsten presenteras. Fortsättningsvis kommer detta avsnitt även beröra insatsernas funktion, arbetsmetoder samt förebyggande arbete.

6.1.1 Vilka insatser beskriver socialarbetarna?

En gemensam uppfattning bland samtliga socialarbetare var att nästintill alla insatser som erbjuds inom socialtjänsten går att tillämpa på hedersärenden. Några exempel på de insatser som erbjuds i de olika verksamheterna var bland annat samtalsstöd, barnahus, skyddat boende på annan ort, stödboende, familjehemsplaceringar, försörjningsstöd, sysselsättning eller liknande. En socialarbetare uppgav att de erbjuder anonym rådgivning och när tjejer och killar då ringer så informeras de om hur de kan hjälpas, på vilket sätt de kan bli skyddade och vilka konsekvenser det medför. En del i arbetet med personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck kan handla om att göra planer för säkerhet och att göra riskbedömningar. Vissa socialarbetare menade att det inom verksamheten inte finns specifika insatser som är kopplade till just hedersärenden medan andra underströk vikten av att just ha särskilda insatser i dessa ärenden. En socialarbetare förklarar att insatserna i ärenden med hederskontext främst handlar om att skydda. En socialarbetare förklarar vissa insatser som de har inom den aktuella verksamheten på följande vis:

Det man alltid gör, eller det socialtjänsten ska göra är en skyddsbedömning, eh behöver personen skydd nu liksom direkt eller kan man planera eller så. Så då kan det ju vara antingen skyddat boende via kommunen, det är oftast inte så lämpligt när det gäller heder att man bli placerad i samma kommun, men ja... det kan vara så i undantagsfall men oftast behöver man ju komma längre bort. Ehm, och sen kan det ju vara även, alltså det beror ju lite på om man är vuxen eller barn, eh, men att blir skyddad på något sätt, att komma till ett hvb-hem eller komma till ett skyddat boende.

Lisa, socialarbetare

Andra socialarbetare hävdade att skyddsinsatser kan införas men menade att det däremot kan vara svårt att få det igenom då alla inte vill bli skyddade samt av den anledningen att en del

ungdomar tenderar att inte stanna. En socialarbetare förklarade att det vid tillämpning av insatsen skyddsplacering är extra viktigt att vara säker på att klienten verkligen vill samt är redo för att bli skyddad. Vad gäller personer som är över 21 år beskrev en socialarbetare att möjlighet finns att erbjuda stöd och behandling på hemmaplan om alternativet att placeras på annan ort inte är aktuellt eller om insatserna på hemmaplan inte innebär en risk för personen. En person som är över 21 innefattas inte av tvångslagstiftningen och därmed är alla insatser frivilliga. Personer som däremot befinner sig under 21 år innefattas av den tvångslagstiftning, lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52) [LVU], som finns och därför kan åtgärderna skilja sig från om personen är över 21 år. En socialarbetare beskrev att andra former av skyddade boenden såsom familjehem kan bli aktuellt i situationer där ungdomen är i behov av andra insatser samt är i behov av att ha en vuxen likt en vårdnadshavare. I citatet som följer beskriver en socialarbetare hur de arbetar med personer som är under 21 år:

...någon som är under 21 som jag sa då lvu-lagstiftningen, då kan man ju gå in med andra åtgärder om vi gör bedömningen att den här personen verkligen behöver komma hemifrån ehm om man behöver hemlighålla adresser, man kanske inte kan delge allt till föräldrarna, då finns det ju ett annat utrymme i lagstiftningen för oss att gå in med olika insatser.

Sara, socialarbetare

Andra insatser som diskuterades var insatsen familjebehandling och gällande denna insats förekom det skiljaktiga meningar. Några socialarbetare förklarade att familjebehandlingar och att arbeta med de brister som finns i omsorgen kan vara en lämplig insats att ge. En motivering till det är att det många gånger handlar om att arbeta med hela familjen för att både föräldrarna behöver stöd och att ungdomen behöver hjälp. En socialarbetare förklarar det på följande vis:

men de är ju i familjer där det både föräldrarna är mottagliga och det inte finns risker för fysiskt våld det det handlar om är kanske mer kontroll och mer att man ja men ska vara hemma vissa tider och sådär.

Sara, socialarbetare

En annan socialarbetare ansåg däremot att familjebehandling som insats oftast inte är något att rekommendera i hedersärenden med anledning av att det i hedersärenden vanligtvis handlar om ett större nätverk som påverkar. En annan socialarbetare ansåg att familjebehandling med fördel kan erbjudas om ungdomen bedöms kunna stanna kvar på hemmaplan hos familjen. Detta i sådana lägen där hedersvåldet och förtrycket inte bedöms som tillräckligt allvarligt för att en placering ska ske samt att det finns en mottaglighet hos föräldrarna. Socialarbetaren betonade däremot vikten av att alltid göra individuella bedömningar i varje enskilt ärende för att säkerställa vilken eller vilka insatser som är lämpliga och tillräckliga för just den situation som är.

För att analysera socialarbetares upplevelser av insatser kan Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori användas. Inom systemteorin förekommer det olika system runt varje individ och dessa förklaras ha en påverkan på dennes liv (Healy, 2014). Mikrosystemet är ett system som beskrivs bestå av individens närmaste krets, det vill säga familj, skola och vänner (a.a). I ärenden och vid tillämpning av insatser kan det enligt flera socialarbetare vara viktigt att beakta de relationer som klienten har av den anledningen att dessa kan ha en påverkan på personens utveckling samt känsla av trygghet. Ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv kan det ses som att familjebehandling arbetar med klientens mikrosystem familj, vilket utgör dennes närmaste nätverk. En socialarbetare beskrev däremot att familjebehandling i hedersärenden kan vara ineffektivt då det vanligtvis handlar om ett större nätverk som påverkar. Bronfenbrenner beskriver mesosystem som kopplingar och

relationer mellan olika system, till exempel mellan familj och släkt (Healy, 2014). Som tidigare nämnt är hedersrelaterat våld och förtryck ett kollektivt uttryck och ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv kan det förklaras som att olika system har en påverkan på individen. En socialarbetare menade att för att familjebehandling ska bidra med positiva resultat i hedersärenden skulle det därför krävas att socialarbetaren erbjuder familjebehandling till exempelvis hela släkten. En annan socialarbetare motiverade familjebehandling med att det kan vara effektivt i situationer då hela familjen behöver stöd och hjälp. Olika uppfattning om effekten av familjebehandling i hedersärenden kan möjligtvis kopplas till att socialarbetarna har olika uppfattningar om vilka system som påverkar individen.

Vad gäller placeringar uppgav flera socialarbetare att det är få ungdomar som klarar av att lämna sin familj och därför är det endast i få fall som placeringar sker och då oftast i allvarliga situationer. En socialarbetare menade att det inte är fel på själva insatsen med att placera barn utan förklarade att det kan vara svårt för ungdomar eller barn att bryta med sin familj. Flera socialarbetare beskrev att vid en placering är socialtjänsten och handläggaren med och hjälper till under hela processen, alltså från det att person befinner sig i sitt nya stadigvarande boende på ny ort till att få ekonomisk och personligt stöd. Vid en skyddsplacering eller placering i annan ort är det således viktigt att säkerställa och följa upp som handläggare, att se till så personen får tillgång till exakt samma hjälp, bemötande och stöd i den nya vistelseorten som om personen befunnit sig kvar i hemstaden. Flera socialarbetare uppgav att det alltid är deras ansvar att följa upp och vara med under hela processen vid en placering, oavsett hur lång tid det tar. Socialarbetarnas upplevelse var att det bästa resultatet uppnås i majoriteten av fallen genom att ha en kontinuerlig kontakt under en längre tid, vilket ger personen möjlighet att bearbeta innan man agerar.

En socialarbetare uppgav att insatserna är beroende av de behov som klienten har och att de därför formar insatserna utifrån de behov som varje enskild individ har. De insatser som ges uppfattas som hjälpsamma och effektiva, däremot upplevde socialarbetaren att det finns en avsaknad av en viss typ av insats. I nuläget kan klienten hamna i ett läge där denne måste välja mellan att antingen flytta hemifrån eller att bo kvar. En socialarbetare beskriver de svårigheter som då kan uppstå på följande sätt:

Jag tänker dom har stora behov så det här att flytta till en egen lägenhet med stöd brukar funka ganska dåligt därför att dem har varit isolerade i sitt nätverk och för det mesta bara fått umgås med folk ur den egna gruppen så man har ju inte kunnat bygga upp ett eget nätverk man har ganska så dålig insyn i samhället och hur det fungerar, rättigheter och skyldigheter och så eeh, har ofta mycket obearbetat, eeh, vissa har aldrig sovit själv en enda natt i sitt liv, det har liksom delat säng eller rum alltid med någon annan och har jobbigt med det.

Med grund i dessa anledningar kan det mer än sällan fungera dåligt när en klient flyttar till en egen lägenhet. Det som skulle vara hjälpsamt i dessa situationer skulle därav vara en alternativ insats som hamnar mellan dessa två insatser. Socialarbetaren förklarade att det exempelvis skulle kunna vara att klienten fortsätter att bo hemma men att denne samtidigt har en stödkontakt.

Ett annat begrepp som går att använda vid analys av socialarbetarnas berättelser är empowerment. Empowerment är ett begrepp som syftar till att stärka klientens eller gruppens ställning i form av att bland annat arbeta för att utvidga deras handlingsutrymme samt arbeta för att förändra maktbalanser i samhället (Svärd & Starrin, 2016). Flera socialarbetare beskrev att det kan vara svårt för en del klienter att gå från att ha varit isolerade i sitt eget nätverk till att flytta till eget boende som innebär ansvarstagande och som dessutom kräver

självständighet. En socialarbetare uppgav att många klienter heller inte har insyn i hur samhället fungerar, specifikt gällande rättigheter och skyldigheter vilket ytterligare kan ses som en försvårande omständighet. I sådana situationer kan det därav vara av betydelse att arbeta med empowerment för att stärka klienterna och för att de ska kunna skapa sig ett nätverk och kunna söka till andra aktörer i form av exempelvis myndigheter eller instanser. En socialarbetare nämnde bland annat att en stödkontakt kan vara en alternativ insats i situationer där klienten inte är redo för att flytta hemifrån. En tolkning som kan göras är att stödkontaktens funktion därav kan ses som en del av arbetet med empowerment då det skulle kunna handla om att stärka och stötta individen. Flera socialarbetare betonade även vikten av att finnas med under en längre tid och följa hela processen vid en placering. Att socialarbetarna finns med under en längre period kan kopplas till begreppet empowerment och att de då utgör ett stöd i att stärka individerna inför och under deras nya livssituation. Syftet med empowerment är således inte att socialarbetaren ska ge makt till klienten, det handlar snarare om att hjälpa klienten att bli mer delaktig och få större inflytande (Dunk-West, 2016).

6.1.2 Arbetsmetoder

Flera socialarbetare förklarade att de i kommunen upprättat ett flödesschema som innebär ett stöd för socialarbetare i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Flödesschemat har alla tillgång till och den innehåller information om hur arbetet kan struktureras upp bland annat gällande inkommen anmälan, förhandsbedömning, utredning, insatser och andra hjälpmedel. Flödesschemat beskriver även andra viktiga aspekter som socialarbetaren bör ha i åtanke, en av dessa aspekter är till exempel hur socialarbetarna ska formulera sig i journalföringen när det rör sig om ett hedersärende. Det kan bland annat handla om att utelämna särskild information som kan innebära ytterligare skada för ungdomen om föräldrarna tar del av den informationen. Flera socialarbetare berättade även att de arbetar efter en handlingsplan som går att applicera vid alla individuella bedömningar och individuella ärenden. Handlingsplanen används som en vägledning i arbetet och vid svårare ärenden samlas flera socialarbetare och lägger upp en plan för hur ärendet kan gå vidare. En socialarbetare nämnde dessutom att de utöver en handlingsplan även har tillgång till en checklista som innehåller frågor att ställa och tips på arbetssätt. En annan socialarbetare berättade att det i kommunen nyligen har upprättat en handlingsplan som täcker arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. I enlighet med det som står i handlingsplanen bör hederssamordnaren involveras i samtliga hedersärenden och det gäller även då det handlar om att göra riskbedömningar eller liknande. Enligt flera socialarbetare fungerar en hederssamordnaren som stöd vid handledning eller annan konkret hjälp vilket i sig är ett stöd. Hederssamordnaren arbetar även aktivt med att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Att ha tillgång till en samordnare som besitter specifik och särskild kompetens kring hedersrelaterat våld och förtryck kan bidra med hjälp i form av kartläggning och kunskap, beskrevs av flera socialarbetare som en framgångsfaktor i arbetet.

6.1.3 Förebyggande arbete

Majoriteten av socialarbetarna uppgav att de arbetade förebyggande däremot kunde det förebyggande arbetet skilja sig åt. Socialtjänsten får vanligtvis kännedom om denna målgrupp genom antingen en lärare eller en skolkurator. Många gånger vet inte de yngre barnen eller ungdomarna att de kan vända sig till socialtjänsten och de har dessutom inte koll på vilken sorts hjälp de kan få. En socialarbetare förklarade att skolkuratorer och lärare därför är viktiga för att de ska få kännedom om barn som far illa i dessa ärenden. Flera socialarbetare nämnde att den samverkan de hade med skolor och fritidsgårdar därför kunde uppfattas som en del av det förebyggande arbetet. En socialarbetare beskriver att de har stående samråds-träffar med skolan

och andra myndigheter, för att ge möjlighet till professionella att lyfta anonyma ärenden och ställa frågor kring hur en elev kan hjälpas eller huruvida en orosanmälan behöver göras. En socialarbetare beskrev att de inom deras verksamhet har så kallade mobila team som är ute och träffar ungdomar på kvällar, helger och vissa vardagar för att prata om bland annat frågor som rör integritet och liknande. Andra former av förebyggande arbete som socialarbetare lyfte fram var att sträva efter att i ett tidigt stadie upptäcka olika tendenser hos familjer. Det kan till exempel vara att små flickor är begränsade i skolan på så sätt att de inte får leka med pojkar. Socialarbetaren förklarade det med att säga *“man ser att små flickor redan är begränsade och då att man på något sätt arbetar med det”*.

I detta avsnitt har socialarbetares upplevelser av insatser, arbetsmetoder och förebyggande arbete presenterats. Den insatsen som socialarbetare beskriver erbjuds i de flesta fall är i huvudsak skyddsplacering. Insats i form av familjebehandling förekommer också, däremot rådde det skiljaktiga meningar gällande insatsens lämplighet med anledning av att hedersrelaterat våld och förtryck är ett kollektivt uttryck. Med hjälp av utvecklingsekologiska systemteorin har en analys genomförts av socialarbetares upplevelse av insatsen familjebehandling. Vid tillämpning av insatser förekommer olika typer av svårigheter bland annat att klienter många gånger har svårt att lämna sin familj. I många situationer kan det för socialarbetaren därför innebära att arbetet måste rikta sig mot att stärka klienterna. I denna studie har vi använt begreppet empowerment för att analysera och tolka socialarbetarens roll i de situationerna. I avsnittet arbetsmetoder nämner socialarbetare att de bland annat har flödesschema, handlingsplaner och hederssamordnare och vi uppfattar dessa som olika rutiner som de har i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Vår uppfattning är vidare att dessa olika rutiner kan bidra till att arbetet blir mer enhetligt och att det blir tydligare för hur, när och vad som ska göras i ärenden. Utöver detta beskrev socialarbetare dessutom hur de med hjälp av så kallade mobila team kan arbeta förebyggande genom att möta ungdomar och diskutera frågor som bland annat rör integritet. Sett utifrån begreppet empowerment (se Dunk-West, 2016) kan detta uppfattas som en del av arbetet med att stärka individer då socialarbetarna bland annat menade att de genom att finnas där och prata med dem skapade ett slags stöd för dem.

6.2 Centrala aspekter i arbetet

Samtliga socialarbetare uttryckte att det finns flera centrala aspekter både vad gäller arbetet, förhållningssätt och tillämpning av insatser, som bör beaktas i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. I detta avsnitt beskrivs sådant som socialarbetarna förklarade var särskilt viktigt att tänka på i hedersärenden och vi har valt att presentera centrala aspekter kring två olika teman. Det första temat berör olika aspekter gällande bemötande och säkerhetstänk vid tillämpning av insatser samt socialarbetarnas upplevelser av de som utsätts för hedersvåld. Det andra temat handlar om arbetssätt där bland annat samverkan och handlingsutrymme beskrivs i syfte att synliggöra deras inverkan på insatser.

6.2.1 Säkerhetstänk

Flera socialarbetare betonade vikten av att ha ett utvidgat och brett säkerhetstänk vid arbetet med anledning av att det ofta är ett kollektivt bekymmer. Det är viktigt att alltid vara några steg före i tanken och att ha ett ständigt säkerhetstänk samt att göra riskbedömningar kontinuerligt och fortlöpande. Att träffa ett barn eller en ungdom på ett socialkontor eller på deras egen skola kan i sig innebära flera risker och därför behöver socialarbetaren ständigt göra riskbedömningar

och vara påhittig och flexibel för varje beslut eller agerande som tas. I citatet nedan beskriver en socialarbetare det på följande vis:

... du behöver vara trygg i dig själv, du behöver kunskap, du behöver veta vad hedersrelaterat våld och förtryck är, vilka mekanismer som finns bakom. Har du inte de, så kommer du inte se, ehm individen utifrån den situationen som den befinner sig i. Jag är alltid väldigt ödmjuk i att jag kommer aldrig kunna förstå den här personen fullt ut. Jag kan inte sitta i rummet och säga ”ja jag förstår, jag förstår”, jag brukar aldrig använda dem orden för att jag kommer aldrig riktigt förstå. Jag kan säga att ”jag hör vad du säger och jag tar till mig de, och jag tror på din historia. Jag vet utifrån erfarenhet att det är många som lever i sån här situation precis som du gör, jag har gått många utbildningar och jag har jobbat med det här i många frågor, eller i många år. Jag har mött många i liknande situation som din.

Sara, socialarbetare

Det är inte sällan det uppstår skarpa lägen och därför menar flera socialarbetare att det blir extra viktigt att tänka på att fatta snabba, svåra beslut som dels innebär säkerhet men dels inte röjer uppgifter och försätter personer i ytterligare fara. Ytterligare aspekter att vara försiktig med menade en socialarbetare, var att inte ställa viktiga frågor till en klient när exempelvis föräldrar eller släkt närvarar. Sådana frågor bör tas i enrum för att få ett så sanningsenligt svar som möjligt.

6.2.2 Bemötande och förhållningssätt

Flera socialarbetare har en gemensam upplevelse att det kan ta mycket lång tid för vissa att berätta sin historia och därför är det viktigt som socialarbetare att ge tid, finnas kvar och våga ställa svåra frågor. Det är också av stor vikt att inte vara dömande eller kritiskt mot klienter och istället vara medveten om de svårigheter som finns kopplat till våldet och förtrycket. När det kommer till att tillämpa insatsen skyddsplacering är det av stor vikt att göra ungdomen införstådd på vilka konsekvenser insatsen kan innebära. Det kan däremot finnas en ambivalens hos klienten att både vilja bryta sig fri från familj och samtidigt stanna kvar. Det är även viktigt att förmedla till ungdomen att inte prata med någon utöver skolkuratorer och mentorer om den processen som han eller hon genomgår på socialtjänsten. Nedan beskriver en socialarbetare sådant som är viktigt att tänka på vid en skyddsplacering:

Det är det här att byta namn, skapa en ny livshistoria, du kan inte säga vilken stad du är ifrån, det är så otroligt mycket att tänka på... det är IP nummer, det är alla sociala medier, du får inte sätta några spår någonstans, allt måste raderas. Telefoner ska slängas, SIM-kort ska slängas, saker ska liksom förstöras...

Anna, socialarbetare

Vad som också lyftes fram av en socialarbetare var att inte bli rädd för ärenden som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck. Socialarbetaren menade på att det är lätt att bli påverkad och tänka att alla ärenden som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck ska hanteras på samma eller liknande sätt, vilket blir fel. Samtidigt menade socialarbetaren att som socialarbetare får en heller inte underlåta att agera eller placera barn och ungdomar som är utsatta bara för att våldet kan förekomma i många familjer som lever i hederskontext. Socialarbetare förklarade det vidare på följande sätt:

Men det är väldigt lätt att tänka sig att en hedersutsatt person är en tjej från mellanöstern som bär sjal, som är muslim, som är väldigt så undergiven och så ehm, ett offer och väldigt utsatt i det... och det kan vara exakt den personen, men det kan också vara en jätte-tuff tjej som liksom

röker i skolan och är sminkad och allting och kanske byter kläder på vägen hem, eller gör hon inte det men hon kan fortfarande vara jätte utsatt.

Lisa, socialarbetare

Att vara vaksam över sina egna fördomar samt att inte arbeta utifrån stereotypa bilder av människor är en annan viktig aspekt uppgav en socialarbetare. Socialarbetaren menade på att det kan skilja sig från familj till familj och att ibland har hedersnormerna koppling till religion, ibland handlar hedern om mer kulturella aspekter.

Två begrepp som kan användas för att analysera avsnittet bemötande och förhållningssätt är bärande relationer och relationskompetens. Bärande relationer är nära sammankopplat med begreppet yrkeskompetens (Røkenes, 2016). Att ha en bärande relation kännetecknas därav av att kunna bidra med medel för förändring samtidigt som det för klienten ska upplevas som stödjande av att vara i den relationen (a.a). Socialarbetare lyfte vikten av att skapa utrymme för att kunna ta emot klientens historia. Att lyssna och att inte avbryta klienten är andra viktiga aspekter att ta hänsyn till. Flera socialarbetare uppgav att de av erfarenhet upplever att många klienter väljer att öppna upp och berätta sin historia om socialarbetaren genuint visar att de lyssnar och vill hjälpa. Det förklarades dock att det är viktigt att vara tydlig och att inte lova insatser eller hjälp som inte är möjliga att utföra. Vidare beskriver flera socialarbetare att det är viktigt att inte vara dömande eller kritisk och att vara medveten om de svårigheter som våld och förtryck innebär. Dessa olika centrala aspekter som socialarbetare lyfte fram kan samtliga utgöra viktiga komponenter i skapandet av en bärande relation. De kan vidare antas bidra till att klienterna utvecklar en känsla av trygghet i relationen vilket är betydande för den bärande relationen. Røkenes (2016) beskriver att relationskompetens handlar om att den yrkesverksamma måste vara vaksam över sina egna värderingar och att klienten och dennes intressen måste styra arbetet. Flera socialarbetare förklarade att det i hedersärenden är viktigt att vara medveten om sina egna fördomar samt att inte låta dessa eller andra stereotyper påverka eller styra arbetet. Utifrån begreppet relationskompetens skulle det därav kunna antas att socialarbetare som är medvetna om sina egna värderingar och inte låter dessa styra över arbetet agerar med en relationskompetens.

6.2.3 Att sätta ord på våldet

En socialarbetare menade att i ärenden där kontakten pågått i flera år utan att skyddsinsats tillämpas kan det även vara av betydelse att inte aktualisera ärendet med anledning av att inte riskera att röja information för föräldrar som eventuellt är aktuella på socialtjänsten. Något annat som är särskilt viktigt att tänka på i ärenden som innefattar hedersrelaterat våld och förtryck är att inte göra skillnad på huruvida mycket eller lite hedersrelaterat våld eller förtryck som förekommer eller syns, uppgav en socialarbetare. Socialarbetaren förklarade att hur mycket hedern gör sig synlig eller tar sig till uttryck kan vara helt beroende av hur mycket personen har utmanat systemet eller hur mycket andra har reagerat och spridit rykten. Det är därför viktigt att alltid tänka att oavsett hur lite heder det finns så är det lite för mycket och då ska det tas på allvar. En socialarbetare förklarade vidare att det är viktigt att vara tydlig och att benämna våld som våld. Det är samtidigt viktigt att inte köra över klienten utan att vara ödmjuk för dennes berättelse och att förstå att klienten vet bäst om sin historia. I citatet som följer beskriver en socialarbetare detta dilemma på följande vis:

En del har ju accepterat mycket och är inlärd sedan de var små att det här är ett okej system 'ja men jag fick ju ändå välja mellan tre vilka jag skulle gifta mig med' och där är vi ju jätte tydliga med vad är våld, hur ser vi på de, eh och sätta ord på det rummet och inte linda in det i 'ah men är det bara att ni bråkar eller' 'ja men du tycker inte det är så allvarligt, de kanske inte

va', den linjen går inte vi, då kan vi bemöta klienten med att säga 'jag hör vad du säger, men när jag hör vad du säger blir jag orolig för dig, och jag tänker att du är utsatt för fysiskt våld...

Sara, socialarbetare

Socialarbetaren beskrev vikten av att tydligt sätta gränser för vad som är acceptabelt utifrån svensk lagstiftning. Det kan i sådana lägen vara av betydelse att informera om mänskliga rättigheter samt om att barn absolut inte får bevittna våld eller bli utsatta för våld. En socialarbetare beskrev att det i kontakt med klienter många gånger blivit tydligt att de förmildrat situationen.

6.2.4 Samverkanspartners

Flera socialarbetare nämnde att de samverkar med olika organisationer och myndigheter i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Samverkan kunde bland annat ske med polis och åklagare, rättsväsendet, sjukvården, psykiatrin, kriscentrum och skolan. Det nämndes även en samverkan med skydds-, kvinno,- och brottsofferjourer, olika förvaltningar inom kommunens socialtjänst, ungdomsmottagningar, försäkringskassa, arbetsförmedling och liknande. Gällande samverkan förekom det skiljaktiga meningar bland socialarbetarna. Vissa kunde uttrycka att de var i behov av samverkan med flera organisationer och myndigheter, medan andra menade att de samverkar med så få som möjligt i hedersärenden. En socialarbetare beskrev en osäkerhet kring vilka samverkanspartners som de har i specifikt hedersärenden. En av socialarbetarna uppgav ett behov av att skapa ett mer uttalat samarbete på organisationsnivå med polis och rättsväsende, med tydliga rutiner vilket hade varit givande för arbetet. En annan socialarbetare förklarade att de samverkar med barnhuset och att yrkesverksamma som åklagare, polis, socialarbetare och BUP kan samlas och ha samråd där gällande vilka kontakter barnet kan behöva. Citatet nedan visar på effekter av att samverka med barnhus:

Det här är ju till att barnet inte ska behöva berätta samma berättelse om och om igen, att det först ska gå till polisen och berätta om vad de varit utsatta för och sen socialsekreterare och sen upp i rätten. Och då blir inte deras berättelse lika trovärdig, så att dem, då har dem liksom ett samtal och sen sitter dem andra och tittar, dem, ehm det kanske är polisen som håller i förhöret och socialsekreteraren sitter och lyssnar för då har ju hon eller han samma liksom information så.

Lisa, socialarbetare

Flera socialarbetare beskrev att dem i deras kommun har något som kallas för hedersnätverk, där professionella från olika verksamheter och organisationer i samhället deltar och samverkar med varandra. Inom nätverket sker bland annat utbildning, olika insatser diskuteras och specifika behov synliggörs. Hedersnätverket har upprättats i syfte att arbeta mer förebyggande. Hedersnätverket innebär vidare att olika yrkesverksamma skapar en kontakt och får ett ansikte på varandra. Detta i sin tur kan bidra till en god samverkan vid tillfällena då en socialarbetare till exempel kan känna ett behov av stöd från polis. En socialarbetare beskrev att hedersnätverket fungerade särskilt bra inom just deras arbete för att dem hade tillgång till en hederssamordnare. Socialarbetaren förklarade det på följande vis:

...det hjälper jättemycket att kunna ringa och bolla med henne, när man känner sig osäker eller när man inte vet riktigt hur, hur försiktig eller orolig man bör vara. ehm jag tror att det, det har varit guld för mig, jag tror att det är jätte, jättebra att vi har det.

Frida, socialarbetare

Likt hedersnätverket finns det även andra former av intern samverkan och en socialarbetare beskrev att det bland annat fanns mycket intern samverkan inom socialtjänsten för att möjliggöra ett gott bemötande oavsett vilken ingång det handlar om och för att det ska bli tydligt om det handlar om heder. Det finns även en tydlig samverkan med andra kommuner vid skyddsplacering i annan ort och socialarbetaren förklarade att det är en viktig aspekt i hedersärenden. Enligt en socialarbetare syftar samverkan med andra kommuner då till att säkerställa kvalitén och följa upp insatsen. Vad gäller skyddsplacering i annan ort är det viktigt att inte släppa ärendet bara för att brukaren har flyttat till en ny kommun. Socialarbetaren förklarade att det måste finnas en god samverkan med den andra kommunen för att klienten ska få den stöttning som den behöver. Det som inte är att rekommendera är att lämna över ansvaret till den andra kommunen för då fungerar inte samverkan menade en socialarbetare.

Majoriteten av socialarbetarna delade en gemensam uppfattning om att den samverkan som fanns var nödvändig för att de på bästa sätt skulle kunna utföra sitt arbete. Vissa uttryckte ett behov av en utökad samverkan medan andra ansåg att samverkan i hedersärenden bör vara med så få som möjligt. En anledning till att samverkan bör ske med så få verksamheter som möjligt beskrevs vara på grund av att dem inte får riskera att röja uppgifter om vart placering av person har skett i kontakt med till exempel polis. Många socialarbetare lyfte fram olika svårigheter kopplat till samverkan med andra myndigheter samt exempel på vad som behöver utvecklas och förbättras. Enligt en annan socialarbetare kan samverkan och samarbetet mellan skola och socialtjänst utvecklas och bli bättre. Socialarbetaren menade att skolan ofta har för höga eller orimliga förväntningar på vad socialtjänsten kan och inte kan göra och att sekretesslagen påverkar vad som socialtjänsten kan förmedla tillbaka till skolan gällande information om en elev. En socialarbetare beskrev dessa svårigheter på följande vis:

...man har ju dels sin egen oro att det klart är skit-jobbigt man blir ju nervös man vet ju inte riktigt hur ska vi hantera, vart kommer det att leda och så. Ehm sen har man ungdomen som lägger liksom den pressen som den känner, sen har man föräldrarna som lägger en väldigt mycket press, sen har man skolan som också trycker på jättemycket. Det blir väldigt, väldigt komplexa, svåra ärenden och alla vill, alla försöker trycka en åt olika håll, ehm så där tror jag att vi hade behövt jobba mycket mer med skolan, att få en samverkan som fungerar åt båda hållen.

Frida, socialarbetare

Andra svårigheter som en av socialarbetare lyfte fram gällande samverkan i hedersrelaterade ärenden, var att det finns en stor osäkerhet och otrygghet i att koppla in andra aktörer. Det finns en ständig risk, uppgav en socialarbetare, kopplat till att klienten möter på andra i nätverket eller från samma land eller religion. Det kan vidare handla om svårigheter kopplat till hanteringen av uppgifter, där brist på kommunikation och information inom andra myndigheter kan resultera i att uppgifter försvinner och resulterar i negativa konsekvenser för klienterna. Dessa svårigheter som kan uppstå i samverkan citerades av en socialarbetare på följande sätt:

Sen när man samverkar med andra också det har ju haft situationer där det finns liksom ingen automatik där man för vidare att man absolut inte får skicka hem brev och post liksom om nån har gjort en polisanmälan eh så får det inte skickas hem på post till familjen så att dem inte känner till för det kan vara liksom om dem har varit utsatta av någon annan eller nått annat har hänt som familjen inte ska veta... Men då händer det ändå att någon annan person som har skickat hem än den man pratat med...

Emma, socialarbetare

Att bibehålla en god och etablerad samverkan beskrevs av flera socialarbetare som ett ständigt jobb som bör upprepas kontinuerligt. Socialarbetaren menade att viss personal slutar sitt arbete medan ny personal anställs och av den anledningen måste samverkan alltid vara ett pågående arbete.

Vid analys av socialarbeters berättelser om samverkan kan begreppet relationskompetens användas som syftar till den yrkesverksammas förmåga att kunna skapa goda relationer och samverka med andra människor (se Røkenes, 2016). Gällande samverkan blir även handlingskompetens av betydelse då det kan handla om vilken kompetens den professionella har vad gäller att samverka med andra myndigheter och organisationer (a.a). Flera socialarbetare belyser vikten av att ha en god samverkan med andra myndigheter och professioner och menade att samverkan i många fall var nödvändig för att de ska kunna utföra sitt arbete. I hedersärenden förklaras det av flera socialarbetare att samverkan blir mer komplex och att socialarbetare alltid måste vara extra noggranna med att känslig information inte hamnar hos fel personer. Socialarbetare beskriver att det är viktigt att yrkesverksamma är medvetna om de svårigheter som samverkan kan innebära och att den professionella agerar därefter. Att socialarbetarna kan beskriva för- och nackdelar med samverkan samt beskriva hur den professionella bör förhålla sig till eventuella svårigheter kan kopplas till deras handlings- och relationskompetens.

6.2.5 Handlingsutrymme

Upplevelsen av handlingsutrymmet i hedersärenden skiljde sig i viss mån bland socialarbetarna. Vissa upplevde att de har ett stort handlingsutrymme utifrån den roll de har, medan andra upplevde att handlingsutrymme är densamma som i andra ärenden. En annan uppfattning var att handlingsutrymmet, beroende på situation, uppfattades som både stort och litet. En socialarbetare beskrev sitt handlingsutrymme på följande vis:

Socialtjänstlagen är ju liksom en ramlag så vi har ju all möjlighet att göra individuella bedömningar och titta på individen, vad tänker vi behövs här, vi har all utrymme att göra riskbedömningar och ha de samtal vi behöver. Och vi har verktyg för det.

Sara, socialarbetare

Vad som gör att handlingsutrymmet upplevs som snävare i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck jämfört mot andra ärenden är att det inte går att trycka på eller pressa föräldrar att få träffa deras barn, menade en socialarbetare. En annan socialarbetare uppgav en känsla av att arbetet begränsas av de lagar som reglerar arbetet, bland annat gällande sekretessen. En begränsning kunde då vara att behöva delge information till föräldrar vid inledd utredning, vilket kunde påverka relationen till den ungdom som lämnat informationen. Vad som däremot inte upplevdes som en begränsning enligt en socialarbetare var organisationen, då en hel del fokus riktas mot specifikt hedersrelaterat våld och förtryck samt att organisationen besitter en hederssamordnare. Ytterligare en socialarbetare upplevde heller ingen begränsning när det kommer till politiska beslut i kommunen, vid placering krävs en välformulerad motivering annars föreligger inga svårigheter att få igenom ett sådant beslut. Handlingsutrymmet hos en socialarbetare kunde också skilja sig beroende på hur mycket kunskap och kompetens chefen besitter, då möjligheten att få igenom adekvata och eventuellt dyrare insatser ökar ju mer insatt en chef är, uppgav en socialarbetare.

Socialt arbete bedrivs genom en organisation som innefattar regler, ramar och policys för hur utförandet av arbetet ska se ut och vad utförandet ska innebära (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). En socialarbetare uppgav sig ha ett stort handlingsutrymme på grund av hur

socialtjänstlagen är utformad och menade att det därmed var möjligt kunna göra individuella bedömningar och se till varje individs behov. En annan socialarbetare uppgav dock att den sekretesslagstiftning som reglerar arbetet i viss mån har en begränsande effekt på handlingsutrymme. Socialarbetarna uppgav skiljaktiga meningar angående hur de upplevde deras handlingsutrymme. Olika uppfattningar av de lagstiftningar som reglerar de sociala arbetet kan tänkas ha en påverkan på hur stort eller hur litet den enskilda socialarbetaren uppfattar sitt handlingsutrymme. Att vissa socialarbetare å ena sidan menar att lagstiftningen har en begränsande effekt kan i sin tur möjligen också kopplas till att handlingsutrymme i sin tur upplevs som litet. Å andra sidan menar vissa socialarbetare att de har ett stort handlingsutrymme och förklarar det vidare med att lagstiftningen ger utrymme till individuella bedömningen. Det kan således möjligen antas att den uppfattning som socialarbetare har av de olika lagstiftningarna även påverkar upplevelsen av handlingsutrymme. En socialarbetare uppgav möjlighet att kunna träffa klienten på platser eller på tider som blir bäst för klienten och detta kan ses som ett sätt i att utvidga och maximera sitt handlingsutrymme. Möjliga konsekvenser som kan uppstå av att socialarbetare inte arbetar för att maximera och utvidga sitt handlingsutrymme är att klientens behov inte tillgodoses fullt ut (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

I detta avsnitt har vi presenterat socialarbetares upplevelser av centrala aspekter i arbetet i form av säkerhetstänk, bemötande och förhållningssätt, att sätta ord på våldet, samverkanspartners och handlingsutrymme. Vad gäller säkerhetstänk beskriver socialarbetare att arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck kan innebära en del svårigheter och att det ständigt finns risker i arbetet som innebär att snabba men genomtänkta beslut bör fattas. Vår uppfattning är att det i dessa ärenden är extra viktigt att socialarbetare är säkra i sin roll och att det har en trygghet i vad som ska göras och när det ska göras, trots att det många gånger kan finnas en tidspress och att svåra beslut måste fattas snabbt. I hedersärenden beskriver socialarbetare att det är extra viktigt att inte vara fördomsfull och att skapa en god och trygg relation med klienter. Vid analys av socialarbetares berättelser har bärande relationer och relationskompetens ansetts som två begrepp som varit lämpliga att använda med grund i att de innefattar denna problematik. I underrubriken att sätta ord på våldet redogör socialarbetare för betydelsen att oavsett omfattningen av våldet att alltid sätta ord på våldet. Vår tolkning är att det i alla situationer är viktigt att socialarbetare informerar klienten om mänskliga rättigheter och att det alltid finns en nolltolerans mot våld oavsett hur mycket eller hur lite våld som förekommer. Samverkan och handlingsutrymme har i avsnittet vidare analyserats utifrån de teoretiska begreppen handlings- och relationskompetens och handlingsutrymme.

6.3 Kunskap, kunskapsluckor och svårigheter

Under denna rubrik kommer socialarbetarnas upplevelse av den befintliga kunskapen gällande hedersrelaterat våld och förtryck redovisas. Avsnittet kommer fortsättningsvis beröra de kunskapsluckor och svårigheter som socialarbetare nämnt förekommer i arbetet.

6.3.1 Tillgång till utbildning

En gemensam uppfattning bland samtliga socialarbetare var att socionomutbildningen inte varit särskilt förberedande för att arbeta med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Flera socialarbetare betonade däremot att det var många år sedan de gick utbildningen och att dem inte vet hur utbildningen är utformad idag. Gemensamt var också att många socialarbetare behövt komplettera sin kunskap med andra utbildningar samt att erfarenhet av att arbeta med

hedersärenden har varit givande. Citatet nedan visar på en socialarbetares upplevelse av universitetsutbildningens förberedelse inför arbete med hedersärenden:

Det är alldeles för lite och kring våld i nära relation överhuvudtaget, asså. Eller kring våld och mekanismerna bakom och hur barn påverkas i de, så nej, de skulle jag säga är ganska stora kunskapsluckor. Socionomutbildningen är väldigt bred och väldigt grundläggande men det är något helt annat när man kommer ut och ska jobba med de här frågorna.

Sara, socialarbetare

Majoriteten av socialarbetare beskrev att tillgången till utbildningar är bred och att det ges flera internutbildningar om hedersrelaterat våld och förtryck. Externa och interna utbildningar som lyftes fram var utbildningar från Rädda Barnen, Röda Korset, Länsstyrelsen samt patriark- och freda utbildningar. Det skiljer sig i de olika verksamheterna och enheterna gällande vilka utbildningar som erbjuds men en generell uppfattning är att tillgången till utbildningar finns på samtliga. I vissa verksamheter måste de anställda på eget initiativ söka till dessa utbildningar medan det i andra verksamheter erbjuds av till exempel enhetschefer eller handledare. En socialarbetare menade på att tidigare år har de anställda själva fått söka dessa utbildningar på eget initiativ och därmed sökt information och kunskap på egen hand. Idag erbjuds fler utbildningar vilket visar på en förändring i rätt riktning, uppgav en socialarbetare. Några socialarbetare nämnde dessutom att de inom verksamheten hade en så kallad grundutbildning för nyanställda i syfte att utbilda i ämnet hedersrelaterat våld och förtryck. En socialarbetare nämnde även att de hade som uppdrag att utbilda annan personal såsom sjukvårdspersonal, rektorer, lärare och förskolepersonal. Samtidigt upplevde en annan socialarbetare att det finns en kunskapsbrist hos andra professionella och att det därmed förelåg ett behov av att även utbilda dessa. En av socialarbetarna berättade att dem fått särskilda ekonomiska medel från socialstyrelsen under flera års tid för att kunna satsa på våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och hbtq-frågor. För dessa pengar har flera utbildningar köpts in som i sin tur har gått till att utbilda hela kommunen då flera aktörer och verksamheter behöver ha kännedom och kunskap om den här typen av problematik, inte enbart socialtjänsten. En socialarbetare förklarar det på följande vis:

...för vi träffar ju inte alla, alltså vi måste ju vara många som kan ställa frågor och möta upp och vi tänker ju ändå såhär att alla kan ju lyssna på en berättelse, alla kan ta in en berättelse, sen behöver man ju inte ha alla liksom exakta svar men alla kan finnas där och ehm hänvisa till rätt hjälp.

Sara, socialarbetare

En socialarbetare menade på att hedersrelaterat våld och förtryck är en problematik som väcker mycket känslor och tankar samt att det kan vara svårt att veta hur en ska ta sig an personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Av denna anledning är socialtjänsten ute hos verksamheter och informerar, utbildar och berättar vad socialtjänsten kan göra och hur en samverkan kan ske.

6.3.2 Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck

En gemensam upplevelse bland socialarbetarna var att den kunskap som personal besitter kunde skilja sig åt. Samtliga socialarbetare menade att vissa kunde ha mycket kunskap i ämnet medan andra skulle behöva utveckla sin kunskap. En socialarbetare menade på att bristen på kunskap bland viss personal antingen kunde bero på att de inte arbetat med hedersärenden tillräckligt mycket alternativt bero på brist av intresse för ämnet. Flera socialarbetare ansåg att socialtjänsten som organisation inte har tillräckligt med kunskap och verktyg för att bemöta

och ge rätt stöd till personer som blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Att det finns ett behov av mer kunskap och uttalade arbetssätt att följa i konkreta situationer samt behov av utveckling av insatser. Flera socialarbetare beskrev sin kunskap som tillräcklig med anledning av att dem har hederssamordnare som kan vara delaktig i varje ärende där behov finns. En socialarbetare förklarade även det fanns möjlighet till att rådfråga med enhetschefen gällande praktiska detaljer i ärendet. En annan socialarbetare beskrev att chefer behöver mer kunskap i och med att det är dem som är beslutsfattare vid bland annat skyddsplaceringar samt beslut som innefattar ekonomiska medel. Att förändra en verksamhet kan bli svårt om inte cheferna själva besitter kunskap om området, förklarade socialarbetaren. Flera socialarbetare menade att de gärna skulle se att det fanns ett krav på att alla verksamma inom socialt arbete får genomgå återkommande utbildningar.

En socialarbetare betonade vikten av att ha kunskap om vad hedersrelaterat våld och förtryck är, vad det kan innebära samt hur det kan ta sig till uttryck. Ofta finns en stark och hård kontroll, både av personer som befinner sig i landet men också utomlands. I citatet nedan beskriver en socialarbetare hur denna kontroll kan ta sig till uttryck:

Man har hela tiden, när man kommer från det kollektivistiska, så är det hela tiden någon som tar hand om och som håller en hela tiden, då bestämmer dem också du ska gifta dig med den här, du ska plugga det här. Men det är också liksom skön på ett sätt att inte liksom ta några beslut, att man längtar efter friheten men man, med friheten kommer så otroligt mycket ansvar.

Lisa, socialarbetare

Det kan bland annat vara svårt för en handläggare att förstå varför en ungdom motsätter sig hjälp eller ställer orimliga krav av socialtjänsten, då det egentligen handlar om att ungdomen levt hela sitt liv i en hederskontext där alla val varit begränsade eller tagna av exempelvis föräldrarna. Detta kan bidra till att det blir svårt för en ungdom när hen väl blivit placerad och det är dags för ungdomen att ta egna beslut och att ta eget ansvar. Socialarbetaren beskrev att det är mycket som händer i processen men att ju mer kunskap socialarbetaren besitter desto bättre och mer förståelse finns det.

6.3.3 Svårigheter och kunskapsluckor

Upplevelsen av att det finns många komplexa svårigheter i hedersärenden var en gemensam uppfattning bland samtliga socialarbetare. Flera socialarbetare kunde beskriva svårigheter kopplat till tillämpning av insatser, hantering av hinder i arbetet och svårigheter kring bemötande. En av de svårigheter som en socialarbetare beskrev var bedömningen huruvida ett ärende är ett hedersärende eller inte samt avgöra vad som är heder eller inte. Att något som i början kan tänkas se ut eller antyda på heder, egentligen handlar om något helt annat och att problematiken inte alls är hedersrelaterat. Socialarbetaren uppgav att ta hjälp av så kallade utrednings-manualer såsom Patriark och Freda, vid de situationer där den här typen av svårighet uppstår. En ytterligare svårighet som flera socialarbetare beskrev handlar om att kunna särskilja hedersrelaterat våld och förtryck från våld i nära relation. Det finns likheter som gör att våldet i nära relation inte är så pass mycket mer annorlunda från hedersrelaterat våld, samtidigt som det finns skillnader och olikheter som särskiljer dem. En socialarbetare beskriver det på följande vis:

Alltså våld i nära relation är en person som utsätter en annan eller möjligtvis två föräldrar som utsätter ett barn, alltså det handlar om en väldigt liten kontext och där man ofta vet att det är fel. Medan hedersrelaterat våld där har man ju en idé om att det här är det sättet man måste göra för att personen ska agera utifrån heder eller kollektivets bästa.

Lisa, socialarbetare

Socialarbetaren uppgav att det är viktigt att se skillnad på vad som är vad samt att det ofta är nödvändigt att behöva gå in på detaljer när det kommer till att utreda hedersrelaterat våld och förtryck. Att ställa frågor och gå på djupet för att ta reda på familjens värderingar kan bli helt avgörande för att synliggöra hederskontexten. En svårighet kan synliggöras i utredningar där å ena sidan ungdomen låter trovärdig och å andra sidan låter familjen trovärdig. I sådana situationer blir kunskapen särskild avgörande för att den professionella ska kunna ta reda på familjens värderingar. En socialarbetare förklarade att det i hedersärenden kan vara svårt att få insyn i hur situationen verkligen ser ut då familjen ofta utgör ett slutet system, vilket kan betyda en svårare ingång för socialtjänsten. Det är dessutom, enligt socialarbetaren, vanligt att familjerna vet vad de ska säga och hur de ska formulera sig för att försvåra det för socialtjänsten att tillämpa de frivilliga insatserna eller ens hålla utredningen öppen. En socialarbetare förklarar det på följande vis:

Du har egentligen bara chans att få insyn från barnet, du kommer, är det hedersrelaterat kommer du nästintill aldrig få insyn via föräldrarna, oftast inte heller att du kan hitta någon i släkten som kan berätta om hur det är. Ehm, medans i andra ärenden så kanske, det är ofta kanske en förälder som berättar om hur det faktiskt är och en förnekar, eller ehm man kan kolla med förskolan vet jättemycket eller mormor vet jättemycket...

Frida, socialarbetare

Slutligen beskrevs, av en socialarbetare, andra svårigheter i arbetet med unga vuxna gällande ambivalensen. Trots att det bland dessa barn och ungdomar kan råda en allvarlig utsatthet och en hög risk, vill personerna ändå inte bli skyddsplacerade. Det är viktigt att i sådana situationer inte lämna klienten utan det viktiga är att förstå att det finns en massa annat arbete som kan göras under tiden man arbetar emot ambivalensen. Andra svårigheter som socialarbetare fått kännedom om är att vissa yrkesverksamma kan påverkas av att klienter eller närstående till dessa kan påpeka att de är rasistiska. Socialarbetaren förklarade att det kan vara en svårighet i arbetet då den yrkesverksamma kan tappa fokus på vad som är det viktiga i ärendet. Det kan till exempel leda till att barnen i slutändan får helt andra förutsättningar än vad andra barn får, på ett sätt som inte är okej. För att hantera känslomässiga och arbetsrelaterade svårigheter finns det i verksamheterna och de olika enheterna både intern och extern handledning. Handledningen var något som samtliga socialarbetaren lyfte fram som något positivt och givande. Utöver handledning förklarade flera socialarbetare att de har ärende-diskussioner, något som innebär möjlighet för socialarbetare att diskutera sina ärenden. Under dessa tillfällen kan de få tips och stöd i hur ärenden kan hanteras och gå vidare.

För att analysera de svårigheter och kunskapsluckor som socialarbetarna nämner kan begreppet yrkeskompetens tillämpas. En yrkeskompetens består av relationskompetens och handlingskompetens (Røkenes, 2016). En relationskompetent yrkesutövare har klienten i fokus och låter inte egna intressen, emotioner eller behov styra arbetet (Røkenes, 2016). Som tidigare nämnt kan vissa klienter visa en stark ovilja till att bli placerade trots att starka argument för att klienten borde bli det, utifrån dennes hemsituation. Socialarbetaren tydliggjorde att detta är ett tålmodigt arbete som kräver att den yrkesverksamma lär sig att hantera att vissa klienten lever i en utsatt situation och detta kan man ibland inte påverka. Detsamma gäller när en klient uppvisar ett ambivalent beteende och det kan i sådana lägen vara viktigt att vara kvar, att visa förståelse och att behålla klientens intressen i fokus. I och med att en god relation med klienten bidrar till ökade förutsättningar för ett positivt resultat i arbetet, kan det antas att vikten av en god relationskompetens belyses. En socialarbetare uppgav att det kan vara svårt att hantera ärenden där ungdomen kan ha lämnat information i förtroende till socialarbetaren som sedan socialarbetaren behöver agera på. Detta kan leda till att ungdomen känner sig sviken av

socialarbetaren och det kan i att resultera i att relationen dem emellan äventyras. Socialarbetaren uppgav tudelade känslor då det finns en vilja att skydda ungdomen samtidigt som det finns en skyldighet gentemot vad de som myndighet behöver göra. Här kan det tänkas uppstå svårigheter kopplat till både relationskompetensen och handlingskompetensen då det finns skäl till att både vilja bevara en god relation samtidigt som det finns skäl att agera. Handlingskompetensen syftar till den yrkesverksammas färdigheter och kunskaper kring agerande och blir central då den handlar huruvida vilken kompetens en yrkesutövare besitter för att handla och samverka (Røkenes, 2016). En socialarbetare uppgav svårigheter kopplat till avgörande huruvida ett ärende är hedersrelaterat eller inte. En annan socialarbetare lyfte fram svårigheter i att bedöma om ett ärende är hedersrelaterat eller våld i nära relation. Detta kan möjligtvis ses som en brist i handlingskompetensen gällande hur och vad som skall göras. Socialarbetarna uppgav däremot att de vid svåra bedömningar kan använda sig av manualer eller liknande för att göra adekvata bedömningar, detta är något som kan ses som ett sätt att utveckla sin kunskap och därmed sin handlingskompetens. Det behövs såväl kunskap i arbetet att hjälpa någon likväl som en god relation, därav kan handlingskompetens och relationskompetens ses som viktiga komplement till varandra och som inte bör uteslutas från varandra (Røkenes, 2016).

I detta avsnitt har socialarbeters upplevelser av utbildning, kunskap och svårigheter redovisats. Både vad gäller tillgång till utbildning och kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck var en gemensam upplevelse bland flera socialarbetare att det fanns gott om externa och interna utbildningar men att dem i nuläget oftast inte är obligatoriska. Flera socialarbetare menade att kunskapsnivån kunde skilja sig åt mycket bland socialarbetare och vår tolkning är att kunskapsnivån hade påverkats positivt om utbildningarna vore obligatoriska. Slutligen analyseras socialarbetarnas upplevda svårigheter och kunskapsluckor med hjälp av begreppet yrkeskompetens. Utifrån socialarbetarnas berättelser går det till exempel att se att det är viktigt att skapa en god relation med klienten samtidigt som socialarbetaren måste ha en klar uppfattning om vad som måste göras. Vår uppfattning är därmed att de upplevda svårigheterna kan förstås med hjälp av begreppen handlings- och relationskompetens.

7. Slutsatser och diskussion

I följande avsnitt kommer vi att dra slutsatser utifrån de resultat som framkommit från intervjuer med socialarbetare samt den tidigare forskning som presenteras.

Syftet med denna studie var att undersöka socialarbeters upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck och den första frågeställningen i studien är: "Vilka arbetsmetoder och insatser arbetar socialarbetare inom socialtjänsten med i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck?". Vad som framkom under intervjuerna var att de allra flesta insatser som socialtjänsten erbjuder går att tillämpa i hedersärenden, då det inte finns några insatser som är specifikt utformade för hedersrelaterat våld och förtryck. Skyddsplacering och familjebehandling beskrevs däremot vara de vanligaste insatserna som erbjuds till hedersutsatta personer. På liknande sätt framkommer det i tidigare forskning att insatsen skyddsplacering och familjebehandling kan tillämpas i hedersärenden (Björktomta, 2019; Schlytter & Linell, 2010). Bland de intervjuade socialarbetare fanns det däremot skiljaktiga meningar gällande familjebehandling och dess funktion i hedersärenden. Vissa menade att familjebehandling var en insats som kunde tillämpas även i dessa ärenden för att bidra med stöd och hjälp till familjen. Andra socialarbetare ansåg däremot att familjebehandling inte var lämpligt, då hedersvåld är ett kollektivt uttryck som sträcker sig längre än familjens gränser. Liknande kritik mot

familjebehandling riktas i tidigare forskning där Schlytter och Linell (2010) menar att familjebehandling i hedersärenden inte är att rekommendera. Flera socialarbetare menade att hedersrelaterat våld och förtryck är ett kollektivt uttryck som därmed innebär att familjebehandling inte är möjlig. Familjebehandling är enbart riktat till mikrosystemet familj ur ett systemteoretiskt perspektiv, i hedersärenden skulle det kunna ses som att behandling skulle behöva riktas till fler system för att vara effektiv. Ur ett systemteoretiskt perspektiv är det särskilt viktigt att skapa en förståelse av klientens omgivning och system. Det är viktigt att beakta hur de olika systemen synliggör sig i klientens liv för att utveckla en förståelse för vilken påverkan de har på personen, då händelser som sker i en miljö kan tänkas påverkas vad som händer i en annan (Healy, 2014). Ur ett systemteoretiskt perspektiv går det att anse att socialarbetare som är kritiska till familjebehandling, beaktar och tar hänsyn till de olika miljöer och system som finns runt om klienten och påverkar dennes situation.

Vad gäller insatsen placering uppgav flera socialarbetare svårigheter, framförallt gällande barn och ungdomar, av den anledning att de ofta återvänder till sina hem och familjer. Björktomta (2019) beskriver på liknande sätt som socialarbetarna svårigheter med att placera barn och ungdomar med anledning av att dem återvänder på grund av saknad till familj. Flera socialarbetare betonade i denna studie även vikten av att följa upp de insatser som tillämpas, i synnerhet vid placeringar i annan ort. Det är viktigt att se till så att personen får tillgång till samma hjälp, stöd och bemötande i den nya vistelseorten och att det är socialarbetares ansvar att vara med under hela processen. I en studie utförd av Sedem och Ferrer-Wreder (2014) framkommer det att socialarbetare inte följt upp insatsen vilket resulterat i att klientens behov av professionell hjälp och stöd inte blivit tillgodosedda efter placering. I denna studie betonade flera socialarbetare vikten av att finnas med under en lång tid, även efter att en skyddsplacering har skett, för att kunna bemöta klientens olika behov. En slutsats att dra utifrån detta är att det är viktigt att socialarbetare följer upp insatserna för att kunna säkerställa klientens trygghet och säkerhet samt se till så att klienten får det stöd denne behöver.

Studiens andra frågeställning var: "Vilka insatser och metoder upplever socialarbetare fungerar och vad upplever dem är viktigt att tänka på i arbetet?". En gemensam uppfattning bland samtliga socialarbetare var att samverkan var nödvändig för att de på bästa sätt skulle kunna utföra sitt arbete. Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) kan samverkan underlätta arbetet då de bidrar till att olika verksamheter och professioner arbetar för ett gemensamt syfte eller mål. Vissa socialarbetare upplevde samverkan mellan skola och socialtjänst som bristfällig och förklarade det med att skolan ofta tenderar att ställa för höga eller orimliga krav på socialtjänsten. Samverkan mellan skola och socialtjänst upplevdes även försvåras av den sekretesslagstiftning som finns då kommunikationen dem emellan påverkas. Andra socialarbetare uppgav däremot att samverkan med skolan fungerade väl. Enligt Nordberg och Törnsén (2013) kan bristen på god samverkan mellan skola och socialtjänst innebära att socialtjänsten inte får kännedom om våldsutsatta elever som är i behov av deras hjälp. I denna studie uppgav dock flera socialarbetare att de många gånger får kännedom om hedersutsatta personer från personal på skolan, såsom kuratorer eller mentorer. En möjlig slutsats som därav kan dras är att de intervjuade socialarbetarna till skillnad från tidigare forskning upplever att det finns en samverkan mellan skola och socialtjänst. Socialarbetarna lyfte dock fram vikten av att vara vaksam och uppmärksam på vilka aktörer och professioner som kopplas in för samverkan i hedersärenden. De menade på att det finns risk för att klienten möter på andra i nätverket, från samma land eller religion och att det därför är viktigt att tänka på att vara försiktig vid samverkan.

Utöver att tänka säkerhet kring samverkan är det dessutom viktigt att ha ett generellt och utvidgat säkerhetstänk i hedersärenden. Socialarbetare betonade vikten av att göra kontinuerliga risk- och skyddsbedömningar och ständigt ha det kollektiva i beaktande. Det är särskilt viktigt att tänka på att inte prata om viktiga saker eller ställa svåra frågor när klientens föräldrar är närvarande. Vid varje beslut som tas behöver socialarbetaren vara påhittig och flexibel, för att arbeta så säkert som möjligt för klientens trygghet. Enligt Røkenes (2016) innebär begreppet handlingskompetens att den yrkesverksamma har kunskap gällande hur och vad som ska göras i arbetet. En slutsats som kan dras är att en handlingskompetent socialarbetare är medveten om de risker som hedersärenden innefattar och att nödvändiga skyddsåtgärder därmed tas. Vad som framkommer i resultatet är också att upplevelsen av handlingsutrymme bland socialarbetarna tycks skilja sig åt. En del socialarbetare menar att de har relativt stort handlingsutrymme medan andra menar på att handlingsutrymme är snävare och mer begränsat än i andra ärenden. En möjlig förklaring till att upplevelsen av handlingsutrymme skiljer sig åt skulle kunna kopplas till hur mycket arbetslivserfarenhet de har och vilken kunskap de har om hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) kan olika upplevelser av handlingsutrymme grunda sig i den enskilda personens kunskap, erfarenhet eller hur verksamheten är organiserad.

Studiens tredje och sista frågeställning var: "Vilka kunskapsluckor och svårigheter kan socialarbetare identifiera gällande arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck inom socialtjänsten?". Det som framkom under intervjuerna var att samtliga socialarbetare var överens om att deras högskole/universitetsutbildning inte förberett dem inför arbete med hedersrelaterat våld och förtryck. Gällande den befintliga kunskapen som de besitter idag fanns det varierande åsikter där vissa ansåg att de hade tillräckligt med kunskap medan andra ansåg att kunskapen bland flera yrkesverksamma bör utvecklas. Vissa socialarbetare menade att de utvecklat sin kunskap genom erfarenhet och med hjälp av interna och externa utbildningar och andra menade att de genomgått utbildningar men att de däremot inte hade tillräckligt med erfarenhet. Schlytter och Linell (2010) menar på liknande sätt att det råder bristande kunskap bland yrkesverksamma i överlag gällande problematiken hedersrelaterat våld och förtryck. Flera socialarbetare nämnde i intervjuerna att utbildningar som ges ofta är frivilliga och att de genomgår på eget initiativ. Något som synliggjordes i intervjuerna var att flera socialarbetare upplevde en kunskapsbrist men att interna och externa utbildningar som erbjuds ändå inte är obligatoriska. Obligatoriska utbildningar hade kunnat möjligen bidragit till höja den generella kunskapsnivån bland samtliga som genomgår dessa.

I en studie gjord av Schlytter och Linell (2010) framkommer att insatser tillämpats för sent i vissa hedersärenden samt att kraven för bevis varit högre än i andra jämförbara ärenden. I intervjuerna framkom det att socialarbetare kunde uppleva svårigheter i att bemöta och ge rätt stöd till personer som blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Flera socialarbetare uppgav att de även upplever svårigheter i att bedöma om ett ärende handlar om heder eller inte, samt att särskilja hedersärenden från ärenden med våld i nära relation. En möjlig slutsats som kan dras utifrån socialarbetares berättelser är att bristen på kunskap och verktyg kan resultera i att insatser inte tillämpas i enlighet med klientens behov. Brister i kunskap bland socialarbetare kan försvåra arbetet på så sätt att socialarbetarna inte vet hur dem ska agera, vilket också utgör en brist i den professionellas handlingskompetens (se Røkenes, 2016). Socialarbetarna i intervjuerna beskriver även svårigheter som grundar sig i att familjerna är ett slutet system och där enda ingången att få insyn är via barnet. För att få insyn via barnet kan det tänkas vara viktigt att utveckla en god och bärande relation som grundar sig på tillit och i dessa situationer kan det därav tänkas att den professionellas relationskompetens blir särskilt av betydelse (se Røkenes, 2016). En god relation som präglas av trygghet och tillit kan leda till

att den våldsutsatta vågar öppna upp sig, berättar sin historia samt känner sig trygg i det. Flera socialarbetare medgav att de var medvetna om att det kan vara mycket svårt för en våldsutsatt att öppna upp sig och att det därför är viktigt att stanna kvar en lång tid och att inte vara dömande. Sammantaget kan detta anses visa på att den relationskompetenta yrkesverksamma behöver ha en empati för den våldsutsattas situation och en förståelse om att klienter som behöver bryta ifrån sin familj och släkt kan medföra tudelade känslor hos dem. Vidare framkommer det i Christianson, Teiler och Eriksons (2020) studie att det finns en oro för att vissa verksamheter inte agerar när det handlar om invandrare och att det förekommer ett "vi-och-dem" tänk trots att det i Sverige finns en ideologi om jämlikhet. I intervjuerna framkommer det samtidigt att vissa socialarbetare är tydliga med att det är viktigt att förklara för klienten vad som är okej utifrån den rådande lagstiftningen och att informera om mänskliga rättigheter. Det förklaras att det är viktigt att vara ödmjuk och att låta klienten komma till tals i frågor som berör dem men samtidigt är det viktigt att den yrkesverksamma benämner våld som våld och informerar om rättigheter.

7.1 Metoddiskussion

Syftet med denna studie var som tidigare nämnt att undersöka socialarbetares upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Kvalitativa semistrukturerade intervjuer har i denna studie ansetts som en lämplig metod för att besvara det syfte och de frågeställningar som studien innefattar. Denna datainsamlingsmetod valdes med utgångspunkt i att den innebar att vi kunde få ta del av socialarbetares personliga upplevelser och berättelser. Utifrån rådande omständigheter med Covid-19 har digitala intervjuer med forskningsdeltagare genomförts via Zoom. En fördel med att genomföra digitala intervjuer är dels att det är flexibelt och besparar tid, det har även inneburit en möjlighet att på ett smidigt sätt genomföra intervjuer med forskningsdeltagare i andra städer. Att genomföra fysiska intervjuer med forskningsdeltagare från andra städer hade inneburit mer svårigheter bland annat varit mer tidskrävande. Hermeneutik som vetenskapsteoretiskt perspektiv har varit utgångspunkt i denna studie, vilken syftar till att nå en förståelse för samt skapa tolkningar för enskilda personers berättelser. Som urvalsmetod har ett målstyrt urval genomförts vilket är fördelaktigt med grund i att vi kunde höra av oss direkt till enhetschefer för att komma i kontakt med intervjupersoner som ansetts lämpliga. En möjlig nackdel med målstyrt urval och valet av kvalitativ metod är att det påverkar studiens generaliserbarhet, då ett slumpmässigt urval inte skett. Studiens resultat går heller inte att generera till en större population, utan studiens resultat visar enbart på studiens intervjuade socialarbetare och deras individuella upplevelser. Hermeneutiken som vetenskapsteoretisk grund har inneburit att vi fått ta del av enskilda personers upplevelser, vilket också är syftet med studien. Studien syftar inte till att göra några generaliseringsanspråk utan syftet är enbart att resultatet ska bidra till en eventuell utvecklad kunskap.

I denna studie har en tematisk dataanalysmetod använts i syfte att koda och se olika mönster i empirin. Genomgående i studien har vi försökt vara objektiva men vi förstår samtidigt att det inte är möjligt att vara helt objektiv. Av den anledning kan det även tänkas att de koder och teman som identifierats har påverkats av vår förförståelse, trots att vi ständigt strävat efter att vara objektiva. Att de koder och teman som identifieras är påverkade av att vi inte kan vara helt objektiva innebär också att identifierandet av andra eventuella koder hade kunnat lett till andra, skiljaktiga resultat. Vi har även haft en medvetenhet om att om studien haft ett annat syfte och frågeställningar, hade andra teman och mönster kunnat genereras. För att få fram tidigare forskning om området hedersrelaterat våld och förtryck har en litteraturundersökning genomförts. En gemensam upplevelse är att den tidigare forskning som inhämtas inte innehållit en omfattande skildring av socialarbetares upplevelser eller perspektiv. Resultatet av detta är

att det blir svårare att göra större kopplingar mellan tidigare forskning och empiri. För att möjliggöra en ordentlig litteratursökning har sökningen av tidigare forskning genomförts i olika databaser samt med olika kombinationer av konkreta och tydliga sökord. Det finns dock en medvetenhet om att andra eventuella sökord eller användandet av ytterligare databaser hade kunnat inbringa andra resultat. Mindre justeringar av syfte och frågeställningar har gjorts under studieprocessens gång, vilket kan anses påverka studiens tillförlitlighet. Vi anser däremot att dessa justeringar är av mindre karaktär då vi ständigt strävat efter att behålla kärnan i studien och därav kan det anses att dessa mindre förändringar inte haft någon större betydelse för studien i dess helhet.

Avslutningsvis kommer vissa slutdiskussioner kring studiens styrkor och resultat föras och förslag till eventuell fortsatt forskning kommer också ges. Något som tydligt synliggörs i denna studie är att samtliga socialarbetare som deltagit i studien, uttryckte att det råder en tydlig kunskapsbrist bland flera yrkesverksamma och menade att det fanns ett stort behov av att utbilda många av dessa. Denna problematik stärktes även av tidigare forskning där flera forskare menade att hedersrelaterat våld och förtryck är en problematik som många yrkesverksamma har svårt med att hantera till följd av kunskapsbrist. Det kan därför anses att fler utbildningar och mer kunskapsbildning i området kan medföra flera positiva och gynnsamma aspekter i arbetet med att bemöta samt ge stöd till hedersutsatta personer. Att även utbilda andra professionella skulle kunna innebära att ingången för våldsutsatta skulle utökas och det skulle därav innebära fler möjligheter till att socialtjänsten i sin tur får kännedom om dem. Vad som vidare har framkommit i denna studie är att det finns ett flertal specifika svårigheter kopplat till arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa svårigheter kan nödvändigtvis inte lösas med hjälp av mer kunskap eller utbildning, utan det handlar möjligen snarare om att det behöver finnas en medvetenhet och reflektion kring dessa svårigheter hos den yrkesverksamma. Några socialarbetare uppgav under intervjuerna flera viktiga och centrala aspekter att tänka på både i relationsarbetet med de våldsutsatta men även vid tillämpning av insatser för att dem ska fungera väl. Att dessa olika viktiga aspekter och svårigheter skildras i denna studie kan tänkas bidra till att det blir lättare att se tecken på och hantera hedersrelaterat våld och förtryck. En förhoppning som vi har med denna studie är att den utifrån socialarbetarnas berättelser och upplevelser ska bidra till en utvecklad och fördjupad kunskap om arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Vår studie bidrar med information om sex socialarbetares upplevelser av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck och det innebär därmed att det blir svårt att generalisera resultaten och att dra vissa slutsatser. För att kunna få en helhetssyn om socialarbetares upplevelser krävs det dock att ännu fler studier görs och det kräver även mer forskning inom området.

Referenslista

Alizadeh, V., Törnkvist, L. & Hylander, I. (2011). Counselling teenage girls on problems related to the 'protection of family honour' from the perspective of school nurses and counsellors. *Health & social care in the community*, 9(5). s.476-484. doi: 10.1111/j.1365-2524.2011.00993.x

Bhanbhro, S., Cronin de Chavez, A & De Lusambili (2016). Honour based violence as a global public health problem: a critical review of literature. *International journal of human rights in healthcare*, 9 (3) 198-215. Doi: 10.1108/IJHRH-10-2015-003

Björktomta, B (2019). Honor-Based violence in Sweden- Norms of Honor and Chastity. *Journal of family violence*, 34 (5) 449-460. Doi: 10.1007/s10896-019-00039-1

Blum, E., Braiden, R & Heinonen T (2016). Service delivery considerations in dealing with honour-based violence. *Canadian Ethnic studies*, 48 (3) 129-148. Doi: 10.1353/ces.2016.0029

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder* (B. Nilsson övers.) (upplaga 3) Malmö Liber (Originalarbete publicerat 2016)

Börjesson, M. & Rehn, A. (2009). *Makt*. Johanneshov: TPB.

Christianson, M., Teiler, Å & Eriksson, C (2020). "A woman's honor tumbles down on all of us in the family, but a man's honor is only his": young women's experiences of patriarchal chastity norms. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 16. Doi: 10.1080/17482631.2020.1862480

Danermark, B. (2004). *Samverkan-en fråga om makt*. Örebro: Läromedia

Danermark, B., Ekström, M. & Karlsson, J.C. (2018). *Att förklara samhället*. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Dunk-West, P. (2016). *Att bli socialarbetare: en reflekterande vägledning för studenter*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Gill, A-K. & Brah, A. (2013). Interrogating cultural narratives about 'honour'- based violence. *European Journal of Women's Studies*, 21(1). s. 72-86. DOI: 10.1177/1350506813510424

Healy, K. (2014). *Social work theories in context: creating frameworks for practice*. (2 ed.) Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Månson, P. (2007). *Båten i parken introduktion till samhällsstudier*. Enskede: TPB.

Nationellt centrum för kvinnofrid (uå). Hedersrelaterad våld och förtryck. Hämtad 29 april, 2021, Från Uppsala Universitet, <https://www.nck.uu.se/>

Norberg, K. & Törnsén, M. (2013). In the name of honor: Swedish school leaders' experiences of honor-related dilemmas. *Journal of educational administration*. 51(6), s.855-867. DOI 10.1108/JEA-08-2012-0090

Kvinnofridslinjen (2021). Hedersrelaterat våld och förtryck. Hämtad 2 april från <https://kvinnofridslinjen.se/sv/om-vald-mot-kvinnor/hedersrelaterat-vald/>

Regeringen (2021). *Regeringen intensifierar arbetet mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. Hämtad 30 Januari, 2021, Från Regeringen, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/arbetet-mot-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

Røkenes, O.H. (2016). Bakgrund och sättet att vara. I A. Røkenes, O.H. & Hanssen, P. (2016). *Bära eller brista: kommunikation och relationer i arbetet med människor*. (Andra upplagan) (s. 95-141). Malmö: Gleerups.

Røkenes, O.H. (2016). Relationskompetens och kommunikation. I A. Røkenes, O.H. & Hanssen, P. (2016). *Bära eller brista: kommunikation och relationer i arbetet med människor*. (Andra upplagan) (s.7-41). Malmö: Gleerups.

Schlytter, A & Linell, H (2010). Girls with honour-related problems in a comparative perspectiv. *International journal of social welfare*. 19 (2) 152-161. Doi: 10.1111/j.1468-2397.2009.00651.x

Sedem, M & Ferrer-Wreder, L (2014). Fear of the loss of honor: implications of honor-based violence for the development of youth and their families. *Child & youth care forum*, 44. 225-237. Doi: 10.1007/s10566-014-9279-5

SFS (1962:700). *Brottsbalk*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialdepartementet

Socialstyrelsen. (2019). *Ett liv utan våld och förtryck. Slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck*. Socialstyrelsen. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-17.pdf>

Socialstyrelsen. (2020). *Hedersrelaterat våld och förtryck*. Hämtad 26 januari, 2021, Från Socialstyrelsen, <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

Stenevi, M & Hansson, F. (2021). Uppdrag att förebygga och bekämpa könsstämpning av flickor och kvinnor. Hämtad 25 april, 2021, från Regeringskansliet, https://www.regeringskansliet.se/499569/contentassets/1dee1ad8e8264594b1e5a819ceb28d5d/01029_uppdrag-att-forebygga-och-bekampa-konsstymning_jamy_tillganp.pdf

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. (1.utg.) Stockholm: Natur & Kultur

Swärd, H & Starrin, B. (2016). Makt i socialt arbete. I A. (s.393-413) Meeuwisse, A., Swärd, H., Sunesson, S. & Knutagård, M. (2016) *Social arbete: En grundbok*. Natur & Kultur

Westlund, I. (2019). Hermeneutik. I A. Fejes, A & Thornberg, R (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (s.72-89). Stockholm: Liber AB

Yourstone, J., Axelsson, J., Kellgren, F., Söderberg, J. & Eriksson, L. (2018) *Hedersrelaterat våld och förtryck – mot förbättrad kunskap om förövarena*. Hämtad från Kriminalvården 2 april, från https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/hedersrelaterat-vald-och-fortryck_slutversion_180613.pdf

Bilaga.1

INTERVJUGUIDE

Semistrukturerad intervju

Bakgrundsinformation, erfarenheter och upplevelser

Kan du berätta lite kort om dig själv och din arbetslivserfarenhet?

-utbildningsbakgrund

-Inom vilka verksamheter har du arbetat sedan examen

-hur länge har du arbetat inom socialt arbete

Vill du berätta om dina erfarenheter och upplevelser av ditt arbete med specifikt hedersrelaterat våld och förtryck?

Tema 1. Insatser, arbetsmetoder och handlingsplaner

Vilka insatser erbjuder ni personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck? vilka är fördelar och nackdelar med insatserna som erbjuds?

Hur ser det förebyggande arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck ut?

Hur ser samverkan ut med andra myndigheter eller organisationer? (verksamheter, kommuner)? (behöver något bli bättre)

Hur upplever du ditt handlingsutrymme i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck?

vad är särskilt viktigt att tänka på i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck? (*Vilka framgångsfaktorer upplever du är viktiga i arbetet/vad är verksamt?-allt ifrån bemötande, insatser, ärendegång, handlingsutrymme osv.)*

finns det något som du tycker fungerar särskilt bra i ert arbetssätt eller vid din verksamhet gällande arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck?

Tema 2. Kunskapsluckor, svårigheter och utvecklingsområden

Hur upplever du att din utbildning förberett dig till att arbeta med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck?

Upplever ni att ni har tillräckligt med kunskap och verktyg för att bemöta samt ge rätt stöd till personer som blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck? (brister)

Finns det några svårigheter kopplat till arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck? vilka i såna fall?

Hur hanteras svårigheter i arbetet? (exempelvis genom handledning osv)

Hur ser utvecklingsarbetet ut för hedersrelaterat våld och förtryck ut inom socialtjänst i er kommun ut?

Bilaga 2.

Exempel på kodning

Koder	Kategorier	Teman
<p><i>“...men att blir skyddad på något sätt, att komma till ett hvb-hem eller komma till ett skyddat boende”</i></p> <p><i>“...först och främst kan man ju få skydd alltså om man, om man lever i en hederskontext eller om man lever under våld så behöver man ju bli skyddad. Så det man alltid gör, eller det socialtjänsten ska göra är en skyddsbedömning, eh behöver personen skydd nu liksom direkt eller kan man planera eller så”</i></p> <p><i>“det man erbjuder är ju stöd i öppenvård.. Det betyder att man kan ha ha samtalskontakt som kan hjälpa till både med samtalsstöd”</i></p> <p><i>“vi kan hjälpa till med stöd ut till sysselsättning eller skola eller beroende på var man är och vilken ålder man är och vad som är aktuellt. Vi formar egentligen våra stödinsatser, på min enhet gör vi det, utifrån vilka behov varje vuxen har.”</i></p>	<p>Skyddsplacering</p> <p>Stöd</p>	<p>Insatser</p>
<p><i>“Vissa av oss, men absolut inte majoriteten. Utan dem som har valt att ha de som ett intresse, absolut då tror jag vi kan bemöta de ganska bra, men inte alla.”</i></p> <p><i>“eftersom vi faktiskt har tur att ha en hederssamordnare så har vi ju också tillgång till hjälp, handledning men också konkret hjälp genom att nån kan gå in och till exempel göra nätverkskartor och så vidare”</i></p>	<p>Olika kunskapsnivåer</p> <p>Hederssamordnare</p>	<p>Kunskap</p>
<p><i>“Du har egentligen bara en chans att få insyn från barnet, du kommer, är det hedersrelaterat kommer du nästintill aldrig få insyn via föräldrarna...”</i></p>	<p>Insyn</p>	<p>Svårigheter</p>

<p><i>“...en av de största svårigheterna tycker jag är att, att bedöma om det är ett hedersärende eller inte. “</i></p>	<p>Bedömning av hedersärenden och våldsärenden</p>	
<p><i>“...man måste vara några steg före i tanken. Man måste tänka säkerhet hela, hela tiden.”</i></p> <p><i>“jag tänker att i den rollen jag är nu, i det teamet och på den enheten, så har jag stort handlingsutrymme i att följa brukaren eller personen på det sätt som blir bäst för den”</i></p> <p><i>“Men samverkan för mig fungerar bara om man ständigt jobbar på det och inte släpper de, släpper du det så tror jag att det kommer fallera”.</i></p>	<p>Säkerhetstänk</p> <p>Handlingsutrymme</p> <p>Samverkan</p>	<p>Förhållningssätt</p>